

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2018-2021

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Filip Čech

**Analýza rizik šikany na II. stupni základní školy Kamenný
Vrch**

Praha 2021

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Jan Toman

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2018-2021

BACHELOR THESIS THESIS

Filip Čech

**Risk analysis of bullving on II. primary school level Kamenný
Vrch**

Prague 2021

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PaedDr. Jan Toman

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Čech Filip .....

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce PaedDr. Janu Tomanovi za odborné vedení, za pomoc, věcné připomínky a cenné rady.

Anotace

„Analýza rizik šikany na II. stupni základní školy“

Tato práce se zabývá analýzou možného výskytu šikany na II. stupni konkrétní základní školy. Je zaměřena na analýzu zkušeností se šikanou u žáků a pedagogů, rizik spojených se vznikem nezdravých vztahů ve skupinách tříd v dané škole a na možnosti adresného konceptu prevence rizik.

V teoretické části práce se zabývám historií, která ovlivňovala vznik a vývoj šikany, metodami na řešení situací ohledně šikany. V praktické části je použita školní třída jako sociální skupina nesoucí rizika poruch ve vztazích, kterým lze vhodným přístupem předcházet. Vybraná školní třída bude procházet metodou sociometrie, jež je soubor sociologických metod, které se pokoušejí měřit sociopreferenční vztahy ve skupině, vzájemné sympatie a antipatie členů skupiny.

Klíčová slova

šikana, škola, třída, sociometrie, děti, žáci, vztahy, analýza, pedagog, rizika, nebezpečí

Annotation

„Risk analysis of bullying on II. primary school level“

This work deals with the analysis of the possible occurrence of bullying on II. degree of a specific primary school with a focus on the analysis of experiences with a tendency to pupils and teachers, risk links with the emergence of unhealthy relationships in groups of classes in the school and the possibility of an addressable concept of risk prevention.

In the theoretical part of the work we deal with the history that influenced the origin and development of bullying, methods for solving situations regarding bullying. In the main and at the same time practical part, the school class is used as a social group bearing the risks of disorders in relationships, which can be prevented by a suitable approach. The selected school class will go through the method of sociometry, which is a set of sociological methods that try to measure the socio-preferential relationships in the group, mutual sympathy and antipathy of group members.

Keywords

bullying, school, class, sociometry, children, students, relationships, analysis, pedagogue, risks, danger

ÚVOD	1
TEORETICKÁ ČÁST	3
1 ŠIKANA	3
1.1 Co je šikana?	3
1.2 Vznik šikany	4
1.3 Formy šikany.....	4
1.3.1 Fyzická a verbální šikana.....	4
1.3.2 Zjevná a skrytá šikana	5
1.3.3 Pasivní a aktivní chování oběti	5
1.4 Co se za šikanu nepovažuje	5
1.5 Stádia šikany	7
1.5.1 První stádium: Zrod ostrakismu	7
1.5.2 Druhé stádium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace	7
1.5.3 Třetí stádium: Vytvoření jádra	7
1.5.4 Čtvrté stádium: Většina přijímá normy	7
1.5.5 Páté stádium: Totalita či dokonaNá šikana	8
1.6 Účastníci šikany	9
1.6.1 Agresor	9
1.6.2 Oběť.....	10
1.6.3 Prostředí šikany.....	10
2 NÁSLEDKY ŠIKANY	12
2.1 Následky oběti.....	12
2.2 Následky agresora	13
2.3 Následky skupiny	13
3 DIAGNOSTIKA ŠIKANY	15
3.1 Přímé a nepřímé ukazatele	15
3.2 Prostředky k diagnostikování šikany.....	16
3.2.1 Pozorování, rozhovor	16
3.2.2 Sociometrické metody	17
3.2.3 Projektivní techniky	18
3.3 Vyšetřování šikany	18
3.3.1 Strategie první pomoci.....	19
3.3.2 Náprava.....	20

4	PREVENCE ŠIKANY	21
4.1	Typy prevence šikany	21
5	PRÁVNÍ RÁMEC ŠIKANY	23
5.1	Související zákony.....	23
5.2	Právní odpovědnost školy	24
	PRAKTICKÁ ČÁST	25
6	CÍL PRŮZKUMU	25
7	PRŮZKUM	25
7.1	Metoda průzkumu	25
7.1.1	Sociometrický dotazník	26
7.2	Místo průzkumu	29
7.3	Konstrukce dotazníku	30
8	ZPRACOVÁNÍ SOCIOMETRICKÝCH DAT	32
8.1	1.a) Komu sdělím trápení	32
8.2	1.B) S kým bych se vydal na školní stanovou výpravu	35
8.3	2.A) S kým ze třídy by mě bavilo jet na výlet mimo školu	37
8.4	2.B) Kdo by mohl být členem tvořivého týmu a pomáhat s jeho organizací	39
8.5	3.a) Kdo mě ve třídě vlastně nezajímá, a tudíž ho neznám a 3.b) Který spolužák mi nikterak nevadí, ale mimo školu se nebavíme	41
8.6	4.a) Ve třídě se cítím dobře, ale je tu někdo, kdo to vždy pokazí	42
8.7	4.B) Spolužák, díky kterému se ve třídě necítím dobře a kdyby to bylo možné, byl bych rád, kdyby v naší třídě vůbec nebyl.....	43
8.8	Vyhodnocení průzkumu	45
	ZÁVĚR	48
	Seznam použitých zdrojů	49
	Seznam obrázků	51
	Seznam tabulek	52
	Seznam příloh	53

ÚVOD

Šikanu můžeme považovat za epidemii dnešní doby. Současná společnost, postavená na demokracii a svobodě, platí daň za svou benevolenci. Část odborníků šikanu prezentuje jako všudypřítomné zlo, které zasáhlo bez výjimky každé školské zařízení v naší době. S nástupem do mateřské školy dbáme na to, aby se děti nebály, projevíly vlastní názor a ozývaly se, když se jim něco nelíbí či nezamlouvá. Primárně jde o to, jakým způsobem jsou děti vedené k tomu, jak tyto potřeby dávat dostatečně a zároveň správně najevo. Výchova založená na „svobodné výchově“ rodičů jim dává velký prostor a hrozí, že hranice slušnosti zmizí. Hovoříme-li o rodičích a jejich výchově, je potřebné zmínit, že rodinné zázemí a vztahy mezi jejími členy jsou základním stavebním kamenem k podchycení zrodu agrese a tím i samotné šikany. Jako další článek, připívající ke zrodu šikany, jsou média, ve kterých je agrese vyobrazena a popisována bez cenzury neustále. Děti neumí na rozdíl od dospělých rozeznat hrané scény od reality. Popisovanou agresi tak přenášejí do běžného života a jsou přesvědčené, že je to v pořádku a má to tak být. Díky tomu, že žijeme ve dvacátém prvním století, ve kterém média hrají významnou roli, je důležité se na ně zaměřit.

Téma bakalářské práce jsem si zvolil především proto, že jsem šikanu sám zažil v malém měřítku, ale má sestra byla terčem útoků po delší dobu. Šikana tedy byla v naší rodině závažné téma. Je jednoznačné, že ten, kdo se v takové situaci neocítl osobně, není schopen zcela pochopit, jak dokáže šikana na člověka zapůsobit a změnit ho. Dalším důvodem, proč jsem zvolil výběr daného tématu je, že se o šikaně málo hovoří. Šikana je nepříjemným problémem a jako taková se začala medializovat až v poslední době, ovšem stále v nedostatečném rozsahu. Příčinou je nezáměr některých pedagogů a neochota si tento problém připustit a řešit. Stejný postoj je častý i u rodičů, může se zdát, že nejlepším řešením je nechat konflikt odeznít bez vnějších zásahů autorit.

Jako možná příčina, proč je šikana tak přecházena, je špatný přístup části pedagogů a rodičů vůči dětem a ostatní mládeži. Následkem může být nedostatečná důvěra k těmto osobám, a z toho plynoucí neochota se jim svěřit. Díky dostupným studiím víme, že se každý třetí žák setkal se šikanou, a to je velmi znepokojující. Následky šikany nezmizí rychle a nejzávažnějších případech nezmizí vůbec. Šikana je považována za jednu z nejčastějších příčin, kvůli nimž si mladí lidé sáhnou na život. Proto je nesmírně důležité se o problémy spojené se šikanou zajímat, a nikoliv před nimi utíkat.

Dle policie České republiky se případy šikany mezi dětmi a mládeží odehrávají ve škole, na cestě do školy nebo ze školy, případně v okolí jejich bydliště. Na základě popsaných míst, kde se šikana či její následky rozmáhají, jí mohou ovlivnit hlavně učitelé. Šikanu mohou odhalit a řešit jí, případně jí mohou zabránit. Pokud už k šikaně dojde, je v zájmu všech jí včas řešit, a to přímočaře s agresorem, oběťmi a v neposlední řadě jejich rodiči. Školní řád je pro každého žáka platný a směrodatný bez výjimek a při jeho porušení musí následovat důsledky.

Cílem bakalářské práce je poznat a popsat vzájemné vztahy ve školní třídě, případně rozpoznat příznaky počínající nebo již probíhající šikany a navrhnout způsob řešení. Pro tvorbu praktické části byla vybrána metoda „sociometrie“, kdy děti vyplnily dotazník obsažený v příloze č. 1. Zkoumaným vzorkem byly děti ze sedmé třídy ve věku dvanácti let ze základní školy Kamenný vrch z Ústí nad Labem.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠIKANA

V této kapitole je definován pojem šikany, její vznik, vývoj a formy. Dále se věnujeme aktérům šikany a jejich charakteristikám.

1.1 CO JE ŠIKANA?

Šikanování je jakékoli chování, jehož cílem je ohrožit, zastrašit či jinak ublížit jedinci či skupině jedinců. Jedná se o cílené a obvykle opakované fyzické či slovní útoky a ponižování. Charakteristická bývá převaha agresora nad obětí, a to nejen fyzická, ale i početní, mentální či psychická. Šikana se může vyskytovat nejen ve školách, ale prakticky v jakýchkoli sociálních skupinách a kolektivech jako jsou pracoviště, armáda, sportovní kluby, věznice, a dokonce i v rodině.

Slovo samo o sobě má své kořeny ve Francii, vychází z francouzského *chicane*, které znamená v překladu týrání, pronásledování, obtěžování. Projevů šikany je velmi mnoho. Ať už jde o fyzické útoky jako bití, vydírání, loupeže, ničení věcí nebo slovní útoky jako nadávky, vyhrožování, vydírání, zesměšňování. V nepřímé podobě se pak může projevit jako přehlížení nebo ignorování jedince ostatními členy skupiny. Šikana může mít i podobu sexuálního obtěžování až zneužívání. Novodobá forma šikany, realizovaná prostřednictvím komunikačních prostředků, bývá označována jako kyberšikana. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, textových zpráv, sociálních aplikací a vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. variant je nespočet.

V této práci se budeme věnovat šikaně ve školním prostředí. Přestože školní šikana je bezpochyby spojena se školou odjakživa, první vědecké studie na toto téma se objevily v roce 1069 ve Skandinávii a následně od osmdesátých let minulého století i v dalších zemích. Příčinou byl nejen nárůst případů šikany, ale zároveň i růst její brutality, přičemž se věk aktérů šikanování naopak snižoval. Jako možné příčiny tohoto jevu lze vidět nedostatečný důraz na mezilidské vztahy a etiku ve výchově, sebeprosazení za každou cenu, orientaci na úspěch, nezdravou soutěživost a v neposlední řadě krizi autority.

1.2 VZNIK ŠIKANY

Jedněmi z hlavních faktorů, které předurčují vznik šikany v uzavřeném kolektivu školní třídy, bývají osobnostní charakteristiky žáků, sociální klima ve třídě a také vztah mezi žáky a učitelem. Nevhodné chování učitele může dokonce ke vzniku šikany přispět nebo jej podněcovat.

1.3 FORMY ŠIKANY

Formy šikany jsou závislé nejen na prostředí, kde k problému dochází, ale také na věku a pohlaví zúčastněných. Dle projevů lze šikanu dělit podle různých hledisek do následujících skupin:

Forma útoku

- fyzická
- verbální

Viditelnost

- zjevná
- skrytá

Míra aktivity oběti

- aktivní
- pasivní

1.3.1 FYZICKÁ A VERBÁLNÍ ŠIKANA

Ve své fyzické formě se jedná o napadání oběti, projevující se jako nejrůznější druhy násilí. Stěžejním cílem je způsobit co největší bolest fyzickým útokem – bitím, kopáním, pálením, pořezáním. Fyzická šikana je častější u jedinců mužského pohlaví a typická bývá fyzická převaha agresora nad obětí. Je zde riziko vážného zranění či trvalého poškození zdraví oběti. V případě, že se jedná o útoky se sexuálním podtextem, může dojít k pohlavnímu zneužití nebo ke znásilnění.

Oproti fyzické je verbální šikana spíše přisuzována ženám a jedná se o pomlouvání, zesměšňování a snižování pozice v kolektivu, neoprávněnou kritiku, vydírání nebo vyhrožování. Mezi verbální formy šikany řadíme i výše zmíněnou kyberšikanu. Především popularita a rozšířenost sociálních sítí na internetu mezi dětmi a mládeží nahrává této formě

šikanování, které má oproti klasické formě daleko širší dosah a co je alarmující, dle výsledků některých šetření, považují mladí tento jev za nevyhnutelnou součást sociálních sítí.

1.3.2 ZJEVNÁ A SKRYTÁ ŠIKANA

Členění šikany na zjevnou a skrytou, setkat se můžeme také s označením šikana přímá a nepřímá, které používá v literatuře Kolář (2005), je založeno na základě její „viditelnosti“, z pohledu okolí. Zatímco zjevná šikana v podobě fyzických či slovních útoků je ve chvíli agrese naprosto zřejmá, skrytá šikana vyžaduje pečlivější pozorování. Jedná se o záměrné přehlížení oběti, její vyčleňování z kolektivu, pohrdavé postoje až naprostá ignorace. Je ovšem obvyklé prolínání zjevné a skryté formy šikany.

1.3.3 PASIVNÍ A AKTIVNÍ CHOVÁNÍ OBĚTI

Toto dělení není založeno na druhu aktivity agresora, jako u předchozích, ale naopak jde o nutnou míru aktivity oběti. Zatímco pasivní oběť trpí fyzické i verbální útoky, u aktivní oběti je typické vykonávání příkazů agresora, může se jednat nejen o ponižující samoúčelné úkoly, ale oběť může být nucena odevzdávat šikanujícímu své věci nebo peníze.

1.4 CO SE ZA ŠIKANU NEPOVAŽUJE

Na tomto místě je třeba zmínit, že mezi jedinci v kolektivu může docházet k situacím, které na první pohled mohou jevit známky šikany, ať už se jedná o fyzické nebo slovní konflikty. Jsou to např. občasné rvačky silově vyrovnaných soupeřů, hádky či slovní útoky na základě nějaké konkrétní situace nebo jednostranné provokace, možné jsou také pomluvy a kritika. Důležité je, že tyto konflikty nevykazují hlavní rysy šikany jako záměrnost a samoúčelnost agrese, nepoměr sil mezi zúčastněnými, opakování a nevedou k násilnému vyčlenění jedince ze skupiny.

Důležitým pojmem tohoto tématu je škádlení. Tento projev je mezi žáky velmi častý a je v pořádku. Je to forma pobavení, díky níž se jedinci poznávají, sbližují se a vzájemně spolu navazují a prohlubují kontakt. Jedinec posuzuje škádlení jako vtípnou situaci, která ho baví, poskytuje mu pozornost. Hranice mezi škádlením a šikanou však může být velmi tenká a tento fakt může sloužit v případě šikany jako záminka, proč situaci zlehčovat.

Michal Kolář (2011) ve své knize Nová cesta k léčbě šikany prakticky a přehledně porovnává viditelné rozdíly mezi škádlením a šikanou.

Tabulka 1 - Definice rozdílů mezi škádlením a šikanou

	Škádlení	Šikanování
Definice	Škádlení patří k rovnocenným, kamarádským nebo partnerským vztahům. Chápeme je jako projev přátelství. Za škádlení se považuje žertování (popichování, zlobení) za účelem dobré nálady a není v něm vítěz ani poražený.	Šikanování patří do násilných a závislostních vztahů. Za šikanování se považuje, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že dítěti někdo, komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponižuje nebo to prostě bolí.
Záměr Motiv	Vzájemná legrace, radost a dobrá zábava. Náklonnost, sblížení, seznamování, zájem o druhé. Rozpouštění napětí ve třídě a navozování uvolněné a pohodové atmosféry. Zvyšování odolnosti, zmužnění.	Základní tandem – moc a krutost. Další motivy: překonání samoty, zabíjení nudy, zvědavost á la Mengele, žárlivost, předcházení vlastnímu týrání, vykonávání něčeho velkého.
Postoj	Respekt k druhému a sebeúcta	Devalvace, znevážení druhého.
Citlivost	Vcítění se do druhých	Tvrdost a nelítostnost.
Zranitelnost	Dítě není zvýšeně zranitelné a přecitlivělé.	Bezbrannost, oběť se neumí, nemůže či nechce bránit.
Hranice	Obě strany mají možnost obhájit své osobní teritorium. Vzájemné vnímání a respektování verbálních i neverbálních limitů. Při divočejším škádlení žádný nepoužije plné síly nebo silnější mírní své akce.	Prolamování hranic, „znásilňování“ druhého. Silnější strana nebere ohled na slabšího. Oběť dává najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci pokračují dál. Někdy sadomasochistická interakce.
Právo a svobody	Rovnoprávnost účastníků. Dítě se může bránit a škádlení opřevovat, případně ho může zastavit a vystoupit z něho.	Bezprávi. Pokud se dítě brání, nebo dokonce „legraci“ oplatí, je tvrdě ztrestáno!
Důstojnost	Zachování důstojnosti. Dítě nemá pocit ponížení. Necítí se trapně a uboze.	Ponížení lidské důstojnosti. Dítě je zesměšňováno a ponižováno.
Emoční stav	Radost, vzrušení ze hry, lehké naštvání. I nepříjemné! Ale ne bezmoc.	Bezmoc! Strach, stud, bolest. Nepříjemné a bolestivé prožívání útoku
Dopad	Podpora sebehodnoty, pozitivní nálada	Pochybnosti o sobě, nedostatek důvěry, úzkost, deprese. Dítě má strach ze školy.

Zdroj: M. Kolář, Nová cesta k léčbě šikany 2011

1.5 STÁDIA ŠIKANY

Při popisu jednotlivých stádií šikany ve školním kolektivu budeme vycházet z autora Michala Koláře (2000) „Skrytý svět šikanování ve školách“. Ten zde popisuje postupný vznik tzv. dokonalé šikany od prvních projevů, které lze najít v každém kolektivu.

První fáze zpravidla probíhá v každém kolektivu, kdy je někdo méně oblíbený, je terčem vtípků a posměšků, zbytek skupiny se baví na jeho účet. Toto stádium Kolář (2011) nazývá jako zrod ostrakismu. Druhá fáze přichází ve chvíli, kdy se ostrakizovaný žák stává „třídním otloukánkem“, na němž si ostatní vybíjejí svou nespokojenost a dochází k první menší agresii. V další fázi v kolektivu vzniká tzv. jádro agresorů. Následuje fáze, kdy je k jádru přidává většinová část kolektivu a násilné chování vůči oběti se stává normou.

1.5.1 PRVNÍ STÁDIUM: ZROD OSTRAKISMU

V běžném školním kolektivu lze téměř vždy najít jedince jenž je méně oblíbený, který se stává terčem legrace a posmívání, zbytek třídy se baví na jeho účet. Jedná se o mírnou formu šikanování, kdy je žák vyčleňován, necítí se ve skupině ostatních komfortně. V této fázi je možné účelně zakročit a zamezit tak vzniku šikany přímo u jejího zrodu.

1.5.2 DRUHÉ STÁDIUM: FYZICKÁ AGRESE A PŘITVRZOVÁNÍ MANIPULACE

Školní prostředí je místem nepřehlédnutelné konkurence a psychického zatížení. Ve chvíli, kdy jsou ve skupině ostrakizovaní jedinci, spolužáci toho využijí a často si na nich vybíjejí své negativní emoce, stres, pocit neúspěchu. Zde vznikají první projevy fyzické a verbální agrese, nejdříve v mírné formě, která se ale při neřešení situace stupňuje.

1.5.3 TŘETÍ STÁDIUM: VYTVOŘENÍ JÁDRA

V této chvíli, kterou Kolář (2011) označuje také jako „klíčový moment“ vzniká skupina agresorů, úderné jádro a dochází k systematizaci agresivních útoků. Cílem jsou zpravidla již dříve vyčlenění, ostrakizovaní žáci, kteří jsou snadnými oběťmi. V tuto chvíli je možné situaci ještě řešit, bohužel zbytek kolektivu, tedy jedinci mimo jádro a oběti, mají obavy, aby se sami nestali oběťmi útoků, a tak pouze přihlížejí.

1.5.4 ČTVRTÉ STÁDIUM: VĚTŠINA PŘIJÍMÁ NORMY

Zde se již chování agresorů stává nepsaným pravidlem, které celá skupina přijala. V souladu s touto normou chování, se oběť automaticky stává nepřitelem. Díky tomu se i do té chvíle ukáznění žáci stávají neohledupnými a zúčastňují se šikany, a dokonce při krutém

jednání prožívají uspokojení. Dalo by se říct, že jde o nově vzniklou alternativní identitu jedinců, kteří se nyní v kolektivu stali součástí „vládnoucích“.

1.5.5 PÁTÉ STÁDIUM: TOTALITA ČI DOKONANÁ ŠIKANA

Jedná se o konečné stádium vývoje patologického prostředí, kdy se šikana stává programem celé skupiny. Kolář zde školní kolektiv dělí na dvě sorty, „otrokáři“, ti, kteří šikanují a mají veškerá práva a „otroci“, šikanovaní, kteří jsou zcela bez práv. V tuto chvíli může dojít dokonce k riziku rozšíření působnosti šikany mimo vlastní třídu do širšího školního prostředí, a to za předpokladu, že jejím iniciátorem je všeobecně oblíbený a úspěšný žák s dobrým prospěchem a slušným chováním k autoritám.

1.6 ÚČASTNÍCI ŠIKANY

V následující části se zaměříme na možné typy jednotlivých aktérů šikany a jejich osobnost. Jedná se nejen o agresora a oběť, ale také o prostředí šikany – svědky.

1.6.1 AGRESOR

Za agresora považujeme žáka, který se aktivně zapojuje do šikany či ji přímo vede a vytváří ji. Agresor se často snaží své neadekvátní chování různými způsoby omluvit, zlehčuje své chování tím, že si jen „dělal legraci“, že „nevěděl“ o tom, že někomu ubližuje. Nelze však s určitostí rozlišit, zda se jedná o výmluvu či skutečný nedostatek empatie. Kolář (1997) definoval tři typy agresorů.

- **Hrubý, primitivní typ:** mívá kázeňské problémy, často páchá i kriminální činnost, neuznává autority, násilí se vyskytuje často v rodině
- **Slušný, kultivovaný typ:** bývá narcistický, často úzkostný typ, zatížený vysokými nároky rodičů, někdy inklinující k sadismu
- **Agresor „srandista“:** je optimistický, dobrodružný, sebevědomý, oblíbený, vlivný, v rodině je pravděpodobná absence mravních hodnot

Osobnost agresora

Konkrétní definice osobnosti iniciátora šikany není možná. Jak je uvedeno v předchozím textu, šikana má mnoho podob a vzniká v různých vrstvách společnosti. U agresorů všech typů však můžeme vypozařovat v různých kombinacích některé z typických rysů. V první řadě je většina iniciátorů šikany ve vztahu k oběti v určitém směru v převaze. Může to být vyšší věk, lepší fyzická zdatnost, ale i sociální postavení rodiny. Agresoři často pocházi z prostředí, kde je agrese běžným prostředkem a není nijak odsuzována. Takoví jedinci mohou být rodiči naopak vedeni k tomu, aby své zájmy prosazovali na úkor ostatních. Chybí zde výchova k duchovním a morálním hodnotám. To ve výsledku může vést k rozvoji patologických osobnostních znaků přes bezohlednost, nedostatek empatie, absence pocitu viny až k různým formám sadismu. Zajímavé je, že v osobnosti agresora lze vypozařovat i známky nízkého sebehodnocení, různých komplexů a nejistoty. V případě odhalení šikany a následného potrestání agresor obvykle necítí vinu, ale naopak křivdu a trest nepovažuje za spravedlivý.

1.6.2 OBĚŤ

Pokud jsme si řekli, že definice osobnosti agresora je velmi složitá, pak popsat typickou oběť je ještě mnohem těžší. Zjednodušeně se obětí šikany může stát kdokoli. Existují ale samozřejmě skupiny, které jsou tím, že se stanou obětí šikany, mnohem ohroženější. Nejčastější a nejtypičtější příčinou šikanování bývá handicap oběti. Může jít o tělesnou slabost, jakékoli fyzické nedokonalosti, těžkopádnost, neobratnost, vadu řeči, obezitu, ale také určité vlastnosti jako plachost, bojácnost, nízké sebevědomí, neschopnost prosadit se. V poslední době bývá ve školním prostředí časté šikanování žáků ze sociálně slabých rodin, které se stávají terčem útoků kvůli nemodernímu oblečení a materiálnímu nedostatku. Typologií obětí můžeme v literatuře najít mnoho. Kolář (2003) rozlišuje oběti šikany na:

- oběti slabé s tělesným a psychickým handicapem
- oběti silné a nahodilé
- oběti deviantní a nekonformní
- šikanování žáci s životním scénářem

Další používané dělení obětí podle Bendla (2003)

- pasivní oběti – bojácní, uzavření, fyzicky slabý, neobratní a často bez přátel
- provokující oběti – schválně provokující, posměvační, zlomyslní,
- účelové oběti – berou na sebe roli oběti dobrovolně, aby získali pozornost, popularitu
- falešné oběti – žáci, kteří si neustále stěžují na ostatní, toužící po pozornosti
- útočníci – sami iniciují bezdůvodné útoky na druhé
- útočníci-oběti – v některých situacích jsou oběťmi, v jiných zase naopak útočníky
- úzkostní útočníci – mají velmi nízké sebedůvěrou, obvykle mají rodinné nebo prospěchové problémy

1.6.3 PROSTŘEDÍ ŠIKANY

Ve skupině napadené šikanou, se problém netýká jen přímých aktérů, zasaženo je celé prostředí, všichni členové kolektivu, celá školní třída. Členové skupiny jsou svědky událostí a k problému zaujímají rozličné postoje. Tyto postoje se mohou v čase proměňovat, což při snaze o řešení stěžuje nalezení vhodné metodiky, použitelné pro konkrétní situaci.

Z pasivně přihlížejících svědků, kteří zpočátku s chováním agresora vnitřně nesouhlasí, ale bojí se udělat něco ve prospěch oběti. Aby se sami nestali terčem útoku, se mohou postupně stát aktivní účastníci šikanování, kteří zcela přijmou chování agresora.

V této souvislosti je vhodné zmínit tzv. on-line schránku důvěry, webovou platformu, která umožňuje anonymně nahlásit problém v konkrétní škole a třídě, na adrese <https://www.skoly.nntb.cz/>.

2 NÁSLEDKY ŠIKANY

V předchozí kapitole jsou popsáni účastníci šikany, nyní se budeme věnovat následkům šikany na jednotlivé aktéry. Na první pohled jsou jasné následky oběti, která šikanou nejvíce trpí. Nicméně následky si odnáší všichni účastníci, tedy i agresor a členové skupiny, třídy, kde k šikanování dochází.

2.1 NÁSLEDKY OBĚTI

Jak jsme již předeslali, nejcitelnější následky si odnáší šikanovaná oběť. Kromě okamžitě viditelných následků fyzických se objevují i následky psychické, které mohou zůstat dlouhý čas skryté a také následky sociální.

Fyzické následky

- Fyzické poranění, pohmožděniny, zlomeniny, otřes mozku
- Psychosomatická onemocnění jako bolesti hlavy, poruchy spánku, astma

Psychické následky

- Úzkosti, záchvaty paniky, fobie, sebevražedné myšlenky
- Neschopnost navázat vztahy, uzavřenost
- Nesoustředěnost vedoucí ke zhoršení prospěchu i kázeňským problémům
- Nízké sebehodnocení, podceňování svých schopností

Sociální následky

- Riziko, že samotná oběť bude v budoucnu šikanovat slabší
- Nedůvěra k systému, autoritám
- Neschopnost vytvořit funkční vztah, nedůvěra k lidem
- Tendence přidávat se k rizikovým partám, kriminalita
- Narušené morální postoje

Důležité je si také uvědomit, že současně s obětí šikany je zasažena i její rodina, a to i ve chvíli, kdy je šikana odhalena a hledá se řešení, jak situaci řešit. Reakce rodičů mohou být rozličné, od popírání a bagatelizaci problému až k případům, kdy rodič „bere spravedlnost do svých rukou“.

2.2 NÁSLEDKY AGRESORA

Nebezpečí následků pro útočníky je především v získání zkušenosti, že násilím lze dosáhnout svých cílů. Ať už je to skutečné obohacení, kdy je oběť nucena agresorovi odevzdávat své věci nebo peníze a plnit jeho příkazy, nebo jen získání silné pozice v kolektivu či popularita. Pokud není útočník veden ke zodpovědnosti za své konání a není potrestán, může nabýt dojmu, že je jeho chování považováno za normální a nadále ho v životě praktikuje.

Takový člověk ztrácí náhled na své chování, necítí za ně odpovědnost, chybí mu soucit a svědomí. Tato osobnostní konstelace vede ke stupňování agrese a může končit násilným kriminálním jednáním. Tím se jedinec postupně ocitá na okraji společnosti a není schopen návratu do běžného života.

Toto samozřejmě není možné považovat za obecně platné pravidlo vývoje agresora. Pomoci může intervence ze strany školy, rodičů, poradny nebo psychologa, nicméně problém je nutné řešit komplexně, k čemuž nezřídka chybí ochota jak ze strany rodiny, tak školy. Důvody, proč k tomu dochází se nabízejí, rodiče nechtějí připustit své vlastní selhání ve výchově nebo dokonce chování svého dítěte neodsuzují a považují za běžné, v krajním případě dítě podporují a jsou hrdí, že se dokáže prosadit. Pedagogové mohou cítit ohrožení ve smyslu neschopnosti vytvořit pro děti bezpečné prostředí v důsledku nedostatečných pedagogických kvalit. Řešení šikany může bránit i vedení školy, ve snaze neupozorňovat na problémy zařízení. V dnešní době je možné i zakrývání problematického chování žáků z „dobrých“ rodin, které mohou školu sponzorsky podporovat.

2.3 NÁSLEDKY SKUPINY

Hovoříme-li o skupině, jedná se v našem případě o školní kolektiv, třídu. Mnozí autoři, zabývající se školní šikanou, hovoří o problému jako o nákaze, epidemii, která postihuje celý kolektiv, všichni členové jsou „nakaženi“.

Podobně jako u agresora, tak i u dalších zúčastněných dochází k fixaci zkušenosti, že silnější má právo ovládat slabšího a dosahovat tak svých cílů násilím. Násilí a agrese jsou považovány za akceptovatelné a nemá smysl se proti nim vymezovat, upozorňovat na ně a snažit se je odstranit. Dále, podobně jako oběť, mohou ztratit důvěru v pedagogy, kteří nedokážou zajistit bezpečí a následně v autority obecně. Docházejí k přesvědčení, že morální a etické zásady nejsou závazné a není trestáno jejich porušování. U některých jedinců pak hrozí

i kopírování násilného chování, tam kde jsou oslabeny morální hodnoty, se přidá přesvědčení o beztrestnosti.

3 DIAGNOSTIKA ŠIKANY

Následující kapitola se zabývá způsoby, jak šikanu odhalit. Existují strategie a taktiky vyšetřování, které napomohou šikanu odkrýt a na základě zjištění zvolit správný postup řešení. Je třeba poznamenat, že vyšetřování šikany stěžuje nechuť o problému hovořit nejen u agresora, kterému hrozí trest, ale také u oběti, jejíž výpověď je základem pro další šetření. Oběť má strach z pomsty útočníka, bojí se, že ji odsoudí celá skupina, protože „žaluje“ a ohrožuje dobrou pověst třídy před pedagogy. V neposlední řadě si mnohé oběti šikany myslí, že agrese vůči nim je jejich vina, stydí se o svém trápení mluvit, nechtějí přidělovat starosti svým rodičům. Svědkové šikany mlčí z podobných důvodů, mají strach z potrestání a také z pomsty, v mnoha případech podávají lživá svědectví.

Pokud se nelze spolehnout na upozornění oběti nebo svědků, je důležité všimnout si chování celé skupiny, atmosféry, která ve třídě panuje, různých signálů, které mohou na problém šikany ukazovat.

3.1 PŘÍMÉ A NEPŘÍMÉ UKAZATELE

Hovoříme-li o ukazatelích, které mohou signalizovat, že dítě je šikanované, je třeba si všimnout především náhlých nevysvětlitelných změn ve vzhledu, chování, reakcích. Neméně důležité je vnímat chování spolužáků. Zde mohou být náznaky v přítomnosti pedagoga méně nápadné, ale přesto vypovídající. Přímým a nepřímým ukazatelům se podrobně věnuje ve své publikaci „Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí“ Říčan (1995), který je definuje následovně:

Přímé známky šikany

- Posměšky, hanlivá přezdívka, vtípky, ponižování
- Kritika, pohrdání
- Příkazy jiných dětí, kterým se oběť podřizuje
- Postrkování, honění, bouchání, které dítě nijak neoplácí
- Třídní rvačky silově nevyrovnané, kde se slabší snaží uniknout
-

Nepřímé známky šikany

- Dítě působí smutně, zamlkle, o přestávkách je samo nebo vyhledává přítomnost učitele

- Zhoršený prospěch i chování
- Modřiny, škrábance, poškozené oblečení
- Do týmových her bývá vybíráno jako poslední

Říčan (1991) doporučuje rodičům sledovat, zda se u dítěte neprojeví některé z následujících varovných příznaků

- Opakovaná ztráta věcí nebo peněz
- Zranění, které dítě nedokáže věrohodně vysvětlit
- Dítě nemá kamarády, nikdo jej nenavštěvuje, s nikým si netelefonuje, nechodí ven
- Neklidný spánek i noční můry
- Bolesti hlavy, bolesti břicha, může jít o psychosomatické potíže ale i simulování, kdy se chce dítě vyhnout škole
- Apatie, nezájem o učení, neschopnost se soustředit
- Může se objevit i agrese vůči mladším sourozencům

3.2 PROSTŘEDKY K DIAGNOSTIKOVÁNÍ ŠIKANY

Aby bylo možné zavést ve třídě vhodné nápravné opatření, je třeba šikanu diagnostikovat. Vyjmenujme si několik diagnostických metod, uvedených v metodice „Práce s třídním kolektivem“ Centra podpory inkluzivního vzdělávání (2012). Metody se zde dělí do čtyř skupin:

- Přirozená diagnostika: pozorování, rozhovor.
- Sociometrické metody
- Projektivní techniky (doplňování nedokončených vět, doplňování příběhů nebo nedokončených povídek, Strom s postavami, hra rolí).
- Metoda zaměřená na klima třídy (např. dotazník „Naše třída“)

3.2.1 POZOROVÁNÍ, ROZHOVOR

Pozorování bývá obvykle použito jako doplňková metoda k dalším diagnostickým nástrojům. Je nutné předem stanovit, které jevy budeme pozorovat a jaký je cíl pozorování. Důležité je systematicky zaznamenávat výsledky, nejlépe do strukturovaných záznamů.

Takový záznam by měl obsahovat:

- místo a čas pozorování,
- předmět pozorování,
- úlohu a cíl pozorování,
- popis situace,
- kdo pozorování realizoval,
- výsledky pozorování,

Rozhovor považujeme za přirozenou formu diagnostické činnosti, předpokládá důvěru žáka k učiteli, jeho ochotu se svěřit i podporu učitele při řešení problémů dítěte. Ze strany pedagoga může jít o řízený rozhovor, s předem daným průběhem a cílem. Dále může jít o skupinový rozhovor, kdy se jedná o debatu celé třídy na téma nalezení problému a následně vhodného řešení.

3.2.2 SOCIOMETRICKÉ METODY

Sociometrie je diagnostický postup, sloužící k analýze mezilidských vztahů v malých sociálních skupinách. Pomocí této techniky můžeme odhalit vzájemné sympatie žáků, jejich role ve skupině, případně sociální izolaci. Sociometrie používá dotazníky, které musí být uzpůsobeny věku žáků. Jiné se použijí pro nižší stupeň základní školy, jiné pro střední školu. Pokud máme podezření na šikanu, je vhodné použít sociometrický dotazník. Vyjmenujeme si některé základní typy sociometrických dotazníků, jak je uvádí metodika „Práce s třídním kolektivem“ Centra podpory inkluzivního vzdělávání (2012).

SO-RAD (Hrabal) se využívá na 2. stupni základní školy a středních školách. Jedná se o seznam žáků třídy, řazený podle pohlaví (první chlapci, pak dívky) a abecedy, kdy pomocí škály 1-5 dotazovaný odpovídá na dvě otázky: vliv a obliba spolužáka, včetně zdůvodnění odpovědi. Pomocí tohoto testu je možné najít vůdce a oblíbence třídy.

Dotazník B-4 (Braun) je určen pro 2. - 3. třídy; je postaven na kladných a záporných bodech preferencí ve třídě, umožňuje srovnávat různé třídy z jedné školy.

Dotazník B-3 (Braun) pro žáky od 4. třídy po maturitní ročníky, využívá podobnou metodu jako B-4 a navíc sleduje sebevnímání dítěte v kontextu třídy. Pro vyhodnocení tohoto dotazníku existuje počítačový program na internetu.

Dotazník D1 (Doležal) je vhodný pro 2. stupeň ZŠ, pro diagnostiku počínajících fází šikany; pomocí jeho výsledků je možné připravit vhodnou intervenci.

Dotazník CES (Mareš) je dotazník sociálního klimatu školní třídy; porovnává mínění.

3.2.3 PROJEKTIVNÍ TECHNIKY

Projektivní techniky se zaměřují na neuvědomované procesy, které žák vyjadřuje nepřímou výtvarně, písemně, pohybově... Výhodou je použití u žáků nižších stupňů základních škol a uvolněná atmosféra při použití metody, nevýhodou těžší interpretace výsledků. Nejčastěji využívané projektivní techniky jsou:

Hádej, kdo – předkládáme popis osoby, jeho vlastnosti a charakteristiky a žáci doplňují o koho se třídy se jedná

Odhad času – žák musí uvést čas, který by chtěl nebo nechtěl strávit s ostatními v daných situacích, používá se stupnice „vždycky, často, někdy, zřídka, nikdy“.

Doplňování nedokončených vět – dotazník, kde žák dokončuje věty o sobě a spolužácích, např. mým nejlepším kamarádem ze třídy je....., protože.....

Strom s postavami – metoda zobrazuje vztahy ve třídě, hierarchii, skupiny, sebepojetí žáka, metoda může odhalit šikanu ve třídě.

3.3 VYŠETŘOVÁNÍ ŠIKANY

Kolář (2000) hovoří o dvou typech strategií vyšetřování šikany. První a jednodušší je tzv. strategie první pomoci, jde o lokální, vnější šetření u vybraných žáků. Tato metoda je dobře použitelná v počátečních stádiích šikany.

U druhého typu strategie vyšetřování jde o hlubší, globální a vnitřní šetření, kde je třeba používat složitější psychologické až kriminologické metody. Je potřeba vzít v potaz lživé výpovědi a křivá svědectví.

Abychom použili vhodnou metodu, je nutné nejdříve zjistit v jakém vývojovém stádiu šikany se nacházíme. Fáze závažnosti šikany lze rozdělit na počáteční a pokročilou. Zatímco v prvním stupni ještě není šikanování přijato většinou jako norma, ve druhém už bylo chování agresora přijato téměř všemi žáky. Následující tabulka č.2 nabízí rozdělení atmosféry, chování a odpovědí pro výše zmíněná stadia.

Tabulka 2 - Rysy chování, spolupráce, vztahů a celkové atmosféry

	Počáteční stadium	Pokročilé stadium
<i>Jak se oběti chovají a jak odpovídají?</i>	<i>Poměrně otevřeně mluví o tom, co se jim stalo a kdo je šikanoval.</i>	<i>Je patrná ustrašenost, nechtějí prozradit, kdo jim ublížil. Někdy zdůvodňují své zranění bizarním způsobem.</i>
<i>Jak svědkové spolupracují?</i>	<i>Vyjadřují nesouhlas se šikanováním a bez většího strachu vypovídají.</i>	<i>Odmítají vypovídat, tvrdí že nic neviděli a neslyšeli. Občas přiznávají, že nesmějí nic říct, protože by měli peklo. Případné výpovědi působí podezřele.</i>
<i>Jak se svědkové vztahují k podezřelým agresorům?</i>	<i>Násilí nepopírají a vyjadřují vůči němu své výhrady.</i>	<i>Násilí bagatelizují nebo ho popírají.</i>
<i>Jak se o konkrétním násilí vyjadřují ostatní členové skupiny?</i>	<i>Projevují soucit s obětí a porozumění neférovosti ubližování silných slabým.</i>	<i>Oběť je kritizována a znevažována. Často je obviněna, že si to vlastně způsobila sama.</i>
<i>Jak se členové skupiny vztahují k trpící nebo zraněné oběti?</i>	<i>Agresori nejsou vnímáni jednoznačně pozitivně, ale diferencovaně, jejich okolí se to nebojí vyjádřit.</i>	<i>Oceňují, chválí a brání agresory, případně pro ně hledají polehčující okolnosti.</i>
<i>Jaká je atmosféra ve skupině?</i>	<i>Malá soudržnost, nespolečenská, omezená, „pokulhávající“ svoboda projevu názoru. Atmosféra je však ještě „živá“.</i>	<i>Těžká atmosféra strachu, napětí a nsvobody. „Špatně se tu dýchá“.</i>

Zdroj: Práce s třídním kolektivem Centra podpory inkluzivního vzdělávání (2012)

3.3.1 STRATEGIE PRVNÍ POMOCI

Tato strategie je nejjednodušší, časově nejméně náročná a od pedagogů nevyžaduje žádné speciální odbornosti. Dle Koláře (2001) zahrnuje následující postup:

Rozhovory s informátory a oběťmi – pomocí rozhovorů s informátory, tj. oznamovateli šikany, ať už je to rodič, spolužák, kamarád, náhodný svědek, si vytvoříme vnější obraz

skutečnosti. Následuje rozhovor s obětí. V tomto bodě je důležité nehovořit dříve s domnělým agresorem.

Nalezení vhodných svědků – za vhodné svědky považujeme takové, u nichž je malá pravděpodobnost, že budou šikanu krýt nebo křivě vypovídat. Nevhodní jsou např. kamarádi podezřelého.

Individuální případně konfrontační rozhovory se svědky – v případě, že individuální rozhovory se svědky přináší rozporuplné informace lze svědky vzájemně konfrontovat. Velmi nevhodné je naopak konfrontovat v této etapě oběť s agresorem.

Zajištění ochrany obětem – od počátku vyšetřování je nutné myslet na bezpečí oběti násilí. Ve chvíli, kdy je oběť v ohrožení, je třeba realizovat tento krok, bez ohledu na to, v jaké fázi se vyšetřování nachází.

Rozhovor s agresory – k rozhovoru s agresory by mělo dojít ve chvíli, kdy máme na základě předchozích výpovědí, sestavený vnější obraz šikanování a důkazy. Pokud je agresorů více, je možné je vzájemně konfrontovat.

Co se týče pokročilého typu šikany, při brutálních a kriminálních šikanách, je zde třeba volit tvrdší alternativy vyšetřovacích taktik, vyžadujících odborné psychologické a kriminalistické postupy. V rámci první pomoci je nutné spolupracovat s dalšími institucemi a orgány: pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, OSPOD, Policií ČR.

3.3.2 NÁPRAVA

Pokud se vyšetřováním podařilo zjistit vše potřebné, je nutné pomocí zjištěných faktů navrhnout postup nápravy situace. Samotné vyšetření šikany stav nezmění. Nyní je tedy čas zvolit metodu pomoci. Volíme mezi dvěma odlišnými přístupy.

Metoda nátlaku – jde o restriktivní metodu, kdy je agresor potrestán, jsou vyvozena výchovná opatření od snížené známky z chování přes vyloučení ze školy až po návrh na umístění agresora v diagnostickém zařízení.

Metoda usmíření je použitelná zejména v případě počátečních stádií šikany, při nebrutálních formách, a především u dětí mladšího věku. Nelze jí aplikovat tam, kde je šikana přijata jako norma většinou třídy. U pokročilejšího typu šikany je použití metody pouze za předpokladu odborného posouzení stavu.

4 PREVENCE ŠIKANY

Vytváření a udržování bezpečného prostředí pro všechny žáky a studenty je ze zákona odpovědností školy. Stěžejním úkolem je rizikovému chování předcházet, a to formou účinné prevence.

Školy do svých Školních vzdělávacích programů implementují tzv. Minimální preventivní program, jenž by měl definovat postupy vedoucí k předcházení a minimalizaci projevů rizikového chování. Rizikovým chováním jsou myšleny sociálně-patologické jevy, mezi které se řadí i agrese a šikana. V oblasti prevence šikany lze vycházet z dokumentu MŠMT „Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních“ (č.j. MSMT-21149/2016).

Schéma prevence školní šikany podle Koláře (2001):

- Pedagogická komunita
- Specifický program proti šikanování
- Odborné služby jako pedagogicko-psychologické poradnami, střediska výchovné péče, diagnostickými ústavy
- Spolupráce škol s odborníky z jiných resortů (kriminalisté, psychiatři, sociální kurátoři) a nestátními organizacemi zabývajícími se prevencí šikanování.
- Pomoc a podpora ministerstva a krajských úřadů školám při vytváření prevence šikanování.
- Kontrola škol ze strany České školní inspekce, ministerstva školství a krajských úřadů
- Monitorování situace a zabezpečování ochrany práv dětí nevládními organizacemi

4.1 TYPY PREVENCE ŠIKANY

Prevenci lze dle typů rozdělit do tří úrovní na primární, sekundární a terciální.

Primární prevence se uplatňuje v případech, kdy k šikaně dosud nedošlo. Stojí na výchově, informovanosti, vytváření etických a morálních hodnot, vytváření zdravých vztahů mezi dětmi i učiteli, pozitivním přátelským prostředím nejen v rámci jednotlivých tříd, ale i celé

školy. Je důležité, aby pedagogové byli ochotní se v tomto směru angažovat, v preventivních tématech se vzdělávali a byli dětem dobrým příkladem, jak s respektem přistupovat ke svému okolí. V rámci primární prevence je vhodné dbát i na informovanost rodičů. Dalším vhodným opatřením je zapojit do dohledu nad dodržováním pravidel samotné žáky, vytvářet zdravá vůdčí jádra kolektivů. Profesor Stanislav Bendl (2003) ve své publikaci „Prevence a řešení šikany ve škole“ přímo píše: „Jediný způsob, jak vytvořit model ukázněné, nenásilnické školy, je postupovat systémově, resp. komplexně zapojit do tohoto procesu každého, kdo má se školou co do činění“ (2003). Primární prevenci dále můžeme členit dle jejího zaměření na:

Všeobecnou primární prevenci, která se zaměřuje na běžnou populaci dětí a mládeže a pracuje s většími skupinami, pouze s přihlédnutím k věku.

Selektivní primární prevenci, zaměřující se na rizikové skupiny. Pracuje s menšími skupinami nebo případně i jednotlivci.

Indikovaná primární prevence – jedná se o individuální práci s jedinci, kde již se problémy se šikanou vyskytly.

Sekundární prevence se užívá v případech, kdy k šikaně už došlo, zahrnuje jak diagnostiku a vyšetřování, tak nápravu s důrazem na to, aby se situace více neopakovala. Používá také postupy primární prevence, avšak intenzivněji pracuje nejen s dětmi, ale i rodiči. Mohou zde do řešení vstupovat i vnější odborné instituce jako pedagogicko-psychologické poradny, krizová centra.

Terciární prevence obsahuje cílenou práci s jednotlivými aktéry šikany, především s agresory. Tam, kde již došlo k závažnějším formám, spolupracuje s výchovnými ústavy, agresori mohou být izolováni od kolektivu, aby se zabránilo v recidivě násilného chování.

5 PRÁVNÍ RÁMEC ŠIKANY

Pojem šikana sám o sobě není ze zákona definován, avšak její konkrétní podoba může naplňovat podstatu přestupku či trestného činu.

5.1 SOUVISEJÍCÍ ZÁKONY

U šikany naplňující skutkovou podstatu přestupku dle **zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích**, ve znění pozdějších předpisů, jde většinou o přestupky proti občanskému soužití, např. ublížení na cti, což může být pomlouvání, posmívání, ponižování nebo také vyhrožování újmou na zdraví.

Závažnější násilné formy šikany mohou být považovány dle **zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník**, ve znění pozdějších předpisů, jako trestný čin. V tomto případě se může jednat o ublížení na zdraví, vyhrožování, vydírání, krádež, poškození cizí věci, nebezpečné pronásledování a další. Pokud se jako příčina šikany prokáže náboženské přesvědčení, příslušnost k menšinám nebo fyzické postižení, může se jednat o trestný čin hanobení rasy, podněcování k násilí proti skupině osob apod.

Protože se zabýváme šikanou ve školním prostředí je namístě si objasnit trestní odpovědnost dětí a mládeže. Ze **Zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů**, ve znění pozdějších předpisů, plyne, že: „trestně odpovědnou je osoba starší 15 let, která je dostatečně rozumově a mravně vyspělá. Pro účely zákona o soudnictví ve věcech mládeže se pak takový trestný čin označuje jako provinění. V případě jednání vykazujícího znaky trestného činu, kterého se dopustilo dítě mladší 15 let, se hovoří o činu jinak trestném. I když dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, mohou mu být dle tohoto zákona soudem pro mládež uložena opatření potřebná k jeho nápravě. Činu jinak trestného se může dopustit též mladistvý (osoba starší 15 a mladší 18 let, která je trestně odpovědná), který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládnout své jednání.“ (Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, 2016)

5.2 PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST ŠKOLY

Škola má, v souladu s ustanovením § 29 Školského zákona č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, odpovědnost za žáky a studenty, má povinnost zajišťovat jejich bezpečnost a ochranu jejich zdraví. Musí vytvářet podmínky pro zdravý rozvoj dětí a mládeže a předcházet vzniku rizikového chování během vyučování a souvisejících aktivit. V případě šikany musí pedagog situaci okamžitě řešit a poskytnout oběti pomoc.

Pokud dojde k šikaně během vyučování či souvisejících aktivit, je povinností pedagoga informovat o skutečnosti zákonné zástupce nejen útočníka, ale i oběti.

Jestliže události nasvědčují tomu, že ohrožené dítě (oběť i agresor) pochází ze sociálně nepříznivého prostředí, kde rodina není schopna na řešení situace spolupracovat, je nutné ohlásit tuto skutečnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí. OSPOD musí být rovněž vždy informován o případech šikany, které škola oznámila policejnímu orgánu. Škola tak činí v případě, dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu. Trestní oznámení je možné podat i na státní zastupitelství. Podává jej ředitel školy, či jím pověřená osoba nebo zákonný zástupce dítěte.

Při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu přestupku nebo trestného činu, je škola povinna oznámit tuto skutečnost policii ČR, pokud tak neučiní, vystavuje se podezření z porušení trestního zákoníku, a to **povinnosti překazit páčání nebo spáchání trestného činu** (§ 367), případně **neoznámení trestného činu** (§ 368 trestního zákoníku).

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část práce je věnována průzkumu vztahů mezi spolužáky ve školní třídě za použití sociometrického testu neboli sociometrického dotazníku. Za tímto účelem byl sestaven soubor otázek, které by měly pomoci popsat neformální vztahy a vzájemné vazby žáků.

6 CÍL PRŮZKUMU

Výstupem průzkumu, který získáme zpracováním jednotlivých dotazníků, bude náhled na sociopreferenční vztahy ve skupině. Na základě vzájemných sympatií či antipatií a hierarchického uspořádání skupiny lze částečně predikovat riziko šikany nebo již probíhající konflikt mezi účastníky. Následně lze zaměřit pozornost na ohrožené členy skupiny, outsidersy, a pokusit se situaci řešit dřív, než k samotnému problému dojde.

Cílem je poskytnout zpracované informace, popř. další doporučení práce se třídou, pedagogům školy, což je důležité především v případě, že výsledkem zjištění bude možnost šikany nebo obecně sociálně patologických vztahů mezi žáky.

7 PRŮZKUM

7.1 METODA PRŮZKUMU

Jak již bylo řečeno jako metoda pro průzkum byla zvolena technika sociometrie. „Sociometrie jako taková je velmi efektivní metoda oboru sociální psychologie, která umožňuje v sociálních skupinách měřit výběrové vztahy členů založené na vzájemném přijímání či odmítání“ (Hradecký, 1989).

Základní sociometrické pojmy

Sociometrický vztah je souhrnem formálních a neformálních interakcí, jednostranných a vzájemných preferencí různého typu mezi dvěma osobami, členy skupiny.

Sociometrická vazba je základní složkou sociometrického vztahu. Tvoří ji každá jednotlivá komunikace či preference (jednoho typu), k níž dochází mezi kterýmikoli dvěma členy skupiny. Vazby jsou zjišťovány prostřednictvím voleb.

Sociometrická volba je základní složkou metodiky zjišťování struktury neformálních vztahů. Volba směřuje od jedné osoby ke druhé a má aktivní aspekt (osoba, která volí) a aspekt pasivní (osoba, která je volena). Na základě těchto voleb se pomocí sociometrických indexů určuje koheze skupiny, její struktura a další znaky.

Nejběžnější metodou sociometrie je sociometrický dotazník, kdy pomocí vhodně formulovaných otázek vyhodnocuje vztahy ve skupině.

7.1.1 SOCIOMETRICKÝ DOTAZNÍK

Základem metody je sestavení dotazníku (testu), který musí obsahovat:

- **seznam členů skupiny**, ze kterých lze vybírat
- **preferenční otázky** a omezení počtu vybraných jmen

Otázky musí být postaveny jednoznačně a srozumitelně. Je třeba se také zamyslet nad limitem výběru. Pokud bude přípustná pouze jedna volba, nebude test dostatečně vypovídající, efektivní a pro výstup nebude ani příliš mnoho voleb. Zde je na zvážení, zda součástí odpovědi bude intenzita volby u jednotlivých jmen (např. pořadí, procenta, body). U otázek je vhodné specifikovat alespoň dvě výběrová kritéria, podle kterých si účastník vybírá, jak odpovědět, jedno pracovní a druhé emoční, přičemž se může jednat o kritéria reálná (Koho máš rád?) i potenciální (Komu bys svěřil tajemství?) případně **seznam vlastností**, které volbu motivovaly.

Do testu lze zahrnout i motivaci, vysvětlení volby, proč byla vybrána právě tato osoba. Tento způsob pomůže volbě lépe porozumět a poskytnout o fungování jednotlivců ve skupině doplňující informace, na druhou stranu však může být vysvětlení motivace složité a hrozí, že ve snaze motivaci popsat slovně bude tato informace naopak zkreslená.

Sociometrická data lze zpracovat následovně:

- 1) sociometrická matice
- 2) sociogram
- 3) sociometrické indexy
- 4) použití statistických metod

Ad.1) Sociometrická matice

Zpracování sociometrické matice je základem pro další výstupy výzkumu, jde o shrnutí získaných údajů do tabulky, která poskytne základní přehled pozitivních a negativních výběrů a umožní jejich sumarizaci. Stručně si lze představit tabulku, kde počet řádků a sloupců odpovídá počtu členů zkoumané skupiny, přičemž jmenný seznam srovnáme podle abecedy, ke každému jménu přiřadíme číslo a těmito čísly popíšeme řádky i sloupce tabulky. Proškrtneme diagonálu jako předpoklad, že jedinec nevolí sám sebe a do buněk matice zaznamenáváme jednotlivé volby mezi jednotlivci. Ve sloupcích získáme volby směřované k jedinci. Pokud zaznamenáváme i intenzitu volby, použijeme zvláštní sumarizaci s pořadovými čísly.

Obrázek 1 - Sociometrická matice

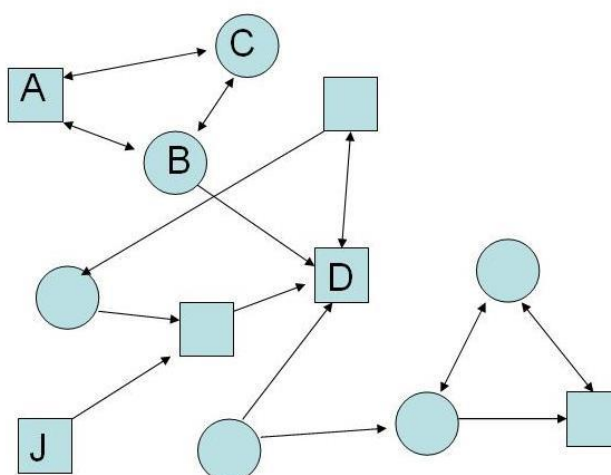
volba →	A.	B.	C.	D.	E.	Počet voleb
A.			1			2
B.	1		1			3
C.	1	1		1	1	4
D.		1				1
E.						0
Obdržené volby	2	2	2	1	1	10

Zdroj: vlastní zpracování dat

Ad.2) Sociogram

Sociogram zpracovává výstupy testu v grafické podobě. Nejjednodušším typem je neuspořádaný graf, kde jednotlivé uzly znázorňují členy zkoumané skupiny, hrany vztahy mezi nimi. Hrany můžeme barevně nebo graficky rozlišit podle druhu vazby, sympatie x antipatie, síla vazby apod. Důležitý je také směr vazby, kde výstupním uzlem je ten, kdo vybírá, vstupním uzlem je zvolený jedinec. Při vzájemném výběru odpovědi na tutéž otázku je pak vazba oboustranná. Uzly lze rozlišit tvarem či barvou podle pohlaví.

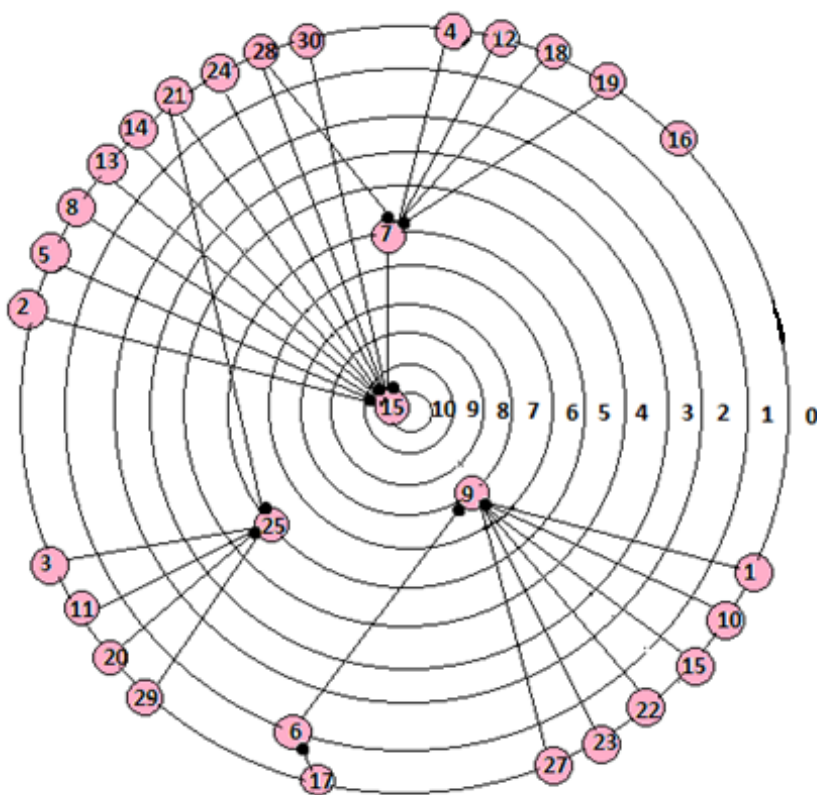
Obrázek 2 - Sociometrický graf neuspořádaný

Zdroj: wikipedie.cz

Více informací nám poskytuje graf terčový, který je uspořádán do soustředných kružnic, přičemž osoba s nejvíce vazbami je v jeho středu. Kružnice pak číslujeme sestupně směrem ven, kdy číslo kružnice odpovídá počtu získaných voleb.

Obrázek 3 - Sociogram terčový

Zdroj: <https://docplayer.cz/docs>

Ad 3) Sociometrické indexy

Sociometrické indexy získáme kvantitativní analýzou získaných dat. Cílem analýzy je numerizace získaných výstupů. Díky tomu lze vypočítat individuálních a skupinových ukazatelů. Každá proměnná může být v sociometrii kvantifikovatelná. Indexy si určíme podle charakteru a požadovaného cíle výzkumu. Budeme-li zjišťovat indexy pozitivního sociometrického statutu jednotlivce použijeme vzorec:

$$PSS = \frac{p}{N - 1}$$

kde N je počet členů skupiny, a tedy maximální možný počet obdržaných voleb, při předpokladu, že jedinec nezvolí sám sebe a p je počet obdržaných pozitivních voleb.

Obdobně lze spočítat i negativní sociometrický status.

$$NSS = \frac{n}{N - 1}$$

kde n je počet negativních obdržných voleb.

7.2 MÍSTO PRŮZKUMU

Pro náš průzkum byla zvolena základní škola Kamenný vrch v Ústí nad Labem, konkrétně třída 7.A., tedy skupina žáků na druhém stupni, děti ve věku 12 let. Škola byla otevřena v roce 1981 a její kapacita je 600 žáků. Skládá se ze dvou pavilonů prvního a druhého stupně, školní družiny, dvou tělocvičen a školní jídelny. Škola má další sportovní zázemí, pořádá tradiční společné akce jako Olympiádu, Den dětí, Poslední zvonění a svým žákům nabízí školní zájmové kroužky a kluby.

Ve škole funguje volený školní parlament, jsou vydávány školní noviny. Žáci mají tedy možnost participovat na záležitostech školy.

Škola má zpracovaný Minimální preventivní program, metodika primární prevence a výchovného poradce.

Třída 7.A. byla vybrána jako vhodná pro aplikaci průzkumu vzhledem ke genderovému složení – vyrovnaný počet dívek a chlapců a vhodnému věku, kdy probíhají komplexnější psychosociální proměny, dochází ke zrání osobnosti v závislosti na dospívání a snaze dosáhnutí určité společenské pozice

Průzkum byl zahájen v září 2020, kdy jsem třídu osobně navštívil, seznámil žáky s důvody mé přítomnosti a vysvětlil jim podrobnosti průzkumu a práci s dotazníkem. Bylo mi umožněno pozorování dětí během výuky, třída se jevila bezproblémově a nezaznamenal jsem žádné výraznější náznaky šikany ani problémového chování. Přítomný pedagog dokázal zaujmout a byla vidět jeho přirozená autorita. Další návštěvy, které jsem plánoval z důvodu pozorování žáků i mimo vyučovací hodiny, o přestávkách a v zájmové činnosti, bohužel vzhledem k epidemickým opatřením Vlády ČR nebylo možné uskutečnit. Samotný sběr dat pomocí dotazníku tak proběhl elektronicky, kdy bylo žákům ještě jednou písemně vysvětleno, jakým způsobem dotazníky vyplňovat a kam vyplněné zaslat. S dětmi se spolupracovalo i tímto způsobem dobře, všichni vyplněné dotazníky odeslaly zpět.

7.3 KONSTRUKCE DOTAZNÍKU

Při sestavování testových otázek jsem se snažil postupovat tak, aby žáci mohli odpovídat podle svých skutečných pocitů a získaná data byla co nejvíce vypovídající. Zásadní informace, vypovídající o tom, jak se jednotlivci ve třídě cítí, poskytují otázky č.1a) a č.4.b).

Děti měly možnost vyplnit u každé otázky jména ze seznamu, který obsahoval jména všech spolužáků ve formátu: pořadové číslo, jméno a počáteční písmeno příjmení. V kapitole 8., která obsahuje zpracování získaných dat a jejich vyhodnocení, byla jména žáků změněna, z důvodu zachování jejich anonymity. Nikdo nesměl vybrat sebe sama a počet odpovědí byl omezen počtem tří jmen na jednu otázku. Bylo možné ponechat otázku nevyplněnou, pokud je žák přesvědčen, že není ve třídě nikdo, kdo by odpovídal odpovědi.

První otázka

A) Komu sdělím trápení:

V této otázce žák zvolí někoho sobě blízkého, komu skutečně důvěřuje, spoléhá na jeho podporu, možná i pomoc a nebojí se mu svěřit.

B) S kým bych se vydal na školní stanovou výpravu:

Tuto otázku žák nemusí vnímat tak intimně, a proto vypovídá o širším výběru z kolektivu, kdy vyhledává spolužáky, kterým věří a je mu příjemná jejich společnost.

Druhá otázka

A) S kým ze třídy by mě bavilo jet na výlet mimo školu:

Na první pohled je otázka totožná s předchozí, ale zde jde již o mimoškolní aktivitu a můžeme předpokládat, že pokud žáci vyhledávají kontakt i mimo školu, existuje mezi nimi bližší přátelství. Tedy pokud má jedinec takové přátele ve třídě, je pravděpodobné, že se cítí v kolektivu dobře.

B) Kdo by mohl být členem tvořivého týmu a pomáhat s jeho organizací:

Zatímco předešlé otázky můžeme označit jako víceméně emoční volby, tato je do jisté míry „pracovní“, logická, kdy se ptáme na osobu, která je pro žáky vůdčím typem a zároveň i organizačně schopným a v tomto ohledu na něj spolužáci spoléhají.

Třetí otázka v dotazníku

A) Kdo mě ve třídě vlastně nezajímá, a tudíž ho neznám:

V této otázce vlastně žák hledá „nikoho“. Je to ten typ jedince, o kterém spolužáci neví téměř po celou dobu školní docházky. Nijak svému okolí neublíží a zároveň se do kolektivu nezapojuje. Při výskytu dalších určitých příznaků, můžeme považovat takového žáka za možnou oběť nepřímé šikany, vyčlenění.

B) Který spolužák mi nikterak nevdává, ale mimo školu se nebavíme:

Zde se jedná o případ, kdy se spolužáci pozdraví, ve škole zavtipkují ale tím to pro ně končí. Žádné mimoškolní aktivity neprovozují ani se nestýkají. V podstatě mají „kolegiální“ vztah, bez potřeby spolu trávit víc času, než je nutné.

Čtvrtá otázka v dotazníku

A) Ve třídě se cítím dobře, ale je tu někdo, kdo to vždy pokazí:

Tato otázka míří opět hlouběji do emoční sféry a zjišťujeme, kdo narušuje třídní či osobní atmosféru žáka či žáků.

B) Spolužák, díky kterému se ve třídě necítím dobře a kdyby to bylo možné, byl bych rád, kdyby v naší třídě vůbec nebyl:

Z pohledu cíle průzkumu by se dalo říct, že se jedná o nejdůležitější otázku v dotazníku. Zjišťujeme potencionálního agresora, někoho, čí přítomnost je žákovi nejen nepříjemná, ale je možné, že se jím cítí ohrožen.

Dotazník tak, jak ho v elektronické verzi žáci dostali, je v příloze číslo 1.

8 ZPRACOVÁNÍ SOCIOMETRICKÝCH DAT

Ke zpracování získaných dat byly použity metody popsané v kapitole 7.1., konkrétně sociometrická matice, sociogram a výpočet sociometrických indexů. Ten byl spočten u všech otázek na základě zpracované společné sociometrické matice, a následně byly vyvozeny možné závěry, na které výstupy ukazují. Následuje vyhodnocení každé otázky zvlášť.

8.1 1.A) KOMU SDĚLÍM TRÁPENÍ

Jednotlivé odpovědi na otázku byly zaznamenány do sociometrické matice. V posledním sloupci matice je uveden celkový počet voleb za jednotlivé žáky, v předposledním řádky počet obdržených bodů. Poslední řádek matice udává sociometrický status žáka, v tomto případě pozitivní, protože otázka je položena jednoznačně a neumožňuje negativní volbu. Vzájemné volby mezi spolužáky jsou barevně zvýrazněny. Matice v plné velikosti je k nahlédnutí v příloze č.2., stejně jako následující použité matice v přílohách č.3-č.9.

Obrázek 4 - Sociometrická matice – otázka 1a),

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24		
	Lucie Č.	Anna D.	Kryštof H.	Michaela H.	Tomáš H.	Radka H.	Viktorie H.	Jan J.	Karel J.	Michal J.	Kateřina K.	Erik K.	Natálie M.	Robin M.	Vanessa M.	Štěpán M.	Natálie P.	Karel P.	Miluše P.	Filip Ř.	Nikola Ř.	Eliška S.	Barbora V.	Marie Z.		
1	X	1																	1				1		3	
2	1	X		1													1								3	
3			X			1		1	1																3	
4	1			X											1				1						3	
5			1		X							1										1			3	
6	1		1			X																		1	3	
7		1					X								1				1						3	
8	1							X	1										1						3	
9	1								X										1					1	3	
10	1	1								X						1									3	
11											X			1					1				1		3	
12	1			1			1					X													3	
13	1												X				1	1							3	
14								1		1				X						1					3	
15						1	1								X							1			3	
16					1					1						X		1							3	
17		1											1				X								2	
18									1					1				1	X						3	
19		1		1			1												X						3	
20														1	1				1	X					3	
21					1					1												X	1		3	
22						1																1	X		2	
23	1									1														X	3	
24						1								1											2	
		9	5	2	3	1	6	3	1	4	2	2	1	2	3	3	2	2	4	5	1	3	1	2	2	69
Q1a		0,39	0,22	0,09	0,13	0,04	0,26	0,13	0,04	0,17	0,09	0,09	0,04	0,09	0,13	0,13	0,09	0,09	0,17	0,22	0,04	0,13	0,04	0,09	0,09	0,96

Zdroj: vlastní zpracování dat

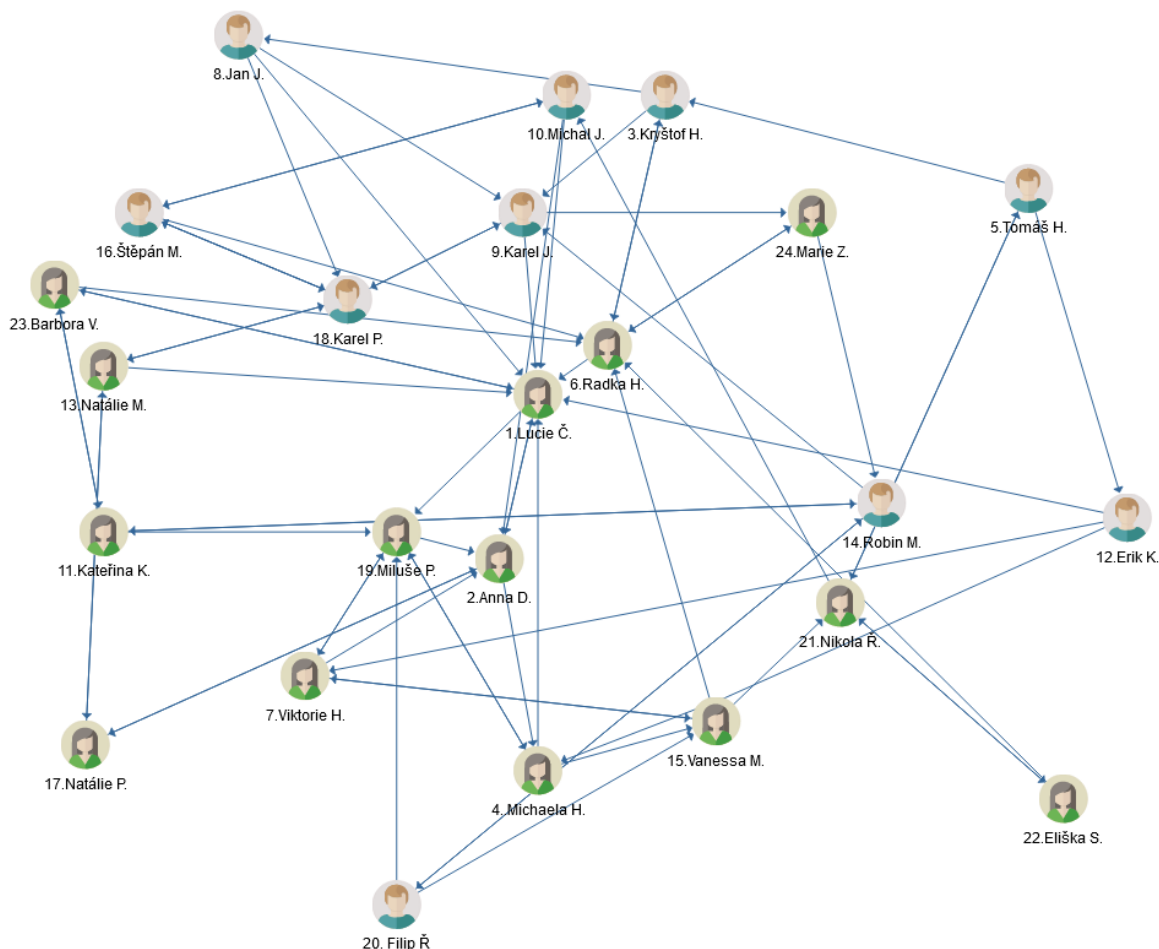
Jak již bylo uvedeno v kapitole věnující se formulaci dotazníku, tato otázka vypovídá o existenci blízkých a důvěrných vztahů a je pozitivní, že většina žáků zvolila tři jména. Znamená

to, že každý má ve třídě minimálně dva spolužáky, kterým důvěřuje. Pouze tři dívky volily dvě jména, ale u všech třech se vyskytuje vzájemná vazba, takže lze předpokládat, že se ve třídě necítí bez podpory.

Pro další možný pohled jsem k této otázce zpracoval neuspořádaný sociogram, kde jsou vztahy znázorněny graficky, matice je ovšem při vyšším počtu zúčastněných přehlednější.

Obrázek 5 - Sociogram – otázka 1a),

Zdroj: vlastní zpracování dat

Protože počet možných voleb byl omezen na tři, sociometrický index v tomto případě vypočítáme poměrem získaných voleb ku maximálního možnému počtu získaných voleb, který je v našem případě 23, při zadání, že sám sebe nemůže žák zvolit. Jak je popsáno výše, indexy jsou vypsány v posledním řádku a nachází se v intervalu $\langle 0;1 \rangle$.

Budeme-li tedy nyní vyhodnocovat výsledek zpracování, nejvyšší sociometrický index v této otázce získala Lucie Č., které by svěřilo trápení celkem 9 spolužáků, z toho 5 dívek a 4 chlapci. Zajímavým se může jevit fakt, že z 9 voleb jsou vzájemné jen dvě, sama Lucie Č. by

své trápení sdělila Miluši P., která si jí v této otázce nevybrala. Průměrný počet získaných voleb jsou v této otázce 3, a z matice je zřejmé, že nadprůměrný či průměrný počet má 11 žáků, což je téměř polovina. Celkový přehled nám poskytne následující tabulka. Zvýrazněná jsou jména dětí, které získaly alespoň průměrný počet voleb. V této otázce lze jednoznačně označit jako „hvězdu“ kolektivu Lucii Č., naopak jako „odmítaného“ nebo také „outsidera“ Erik K., který získal pouze jednu volbu, která není vzájemná.

Tabulka 3 - Přehled sociometrických indexů, otázka 1.a)

	otázka č.	1a	
		počet voleb	PSS1a
1	Lucie Č.	9	0,39
2	Radka H.	6	0,26
3	Anna D.	5	0,22
4	Miluše P.	5	0,22
5	Karel J.	4	0,17
6	Karel P.	4	0,17
7	Michaela H.	3	0,13
8	Viktorie H.	3	0,13
9	Robin M.	3	0,13
10	Vanessa M.	3	0,13
11	Nikola Ř.	3	0,13
12	Kryštof H.	2	0,09
13	Michal J.	2	0,09
14	Kateřina K.	2	0,09
15	Natálie M.	2	0,09
16	Štěpán M.	2	0,09
17	Natálie P.	2	0,09
18	Barbora V.	2	0,09
19	Marie Z.	2	0,09
20	Tomáš H.	1	0,04
21	Jan J.	1	0,04
22	Erik K.	1	0,04
23	Filip Ř.	1	0,04
24	Eliška S.	1	0,04

Zdroj: vlastní zpracování dat

8.2 1.B) S KÝM BYCH SE VYDAL NA ŠKOLNÍ STANOVOU VÝPRAVU

Pro tuto a následující otázky byla k vyhodnocení použita sociometrická matice a následně vypočítány a vyhodnoceny sociometrické indexy. Otázka 1 b) opět vypovídá o pozitivním sociometrickém statusu jedinců. Jedná se o spolužáky, se kterými ve škole děti rádi tráví čas.

Obrázek 6 - Sociometrická matice – otázka 1.b)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	provedených voleb	
	Lucie Č.	Anna D.	Kryštof H.	Michaela H.	Tomáš H.	Radka H.	Viktorie H.	Jan J.	Karel J.	Michal J.	Kateřina K.	Erik K.	Natálie M.	Robin M.	Vanessa M.	Štěpán M.	Natálie P.	Karel P.	Milúše P.	Filip Ř.	Nikola Ř.	Eliška S.	Barbora V.	Marie Z.		
Lucie Č.	X											1														2
Anna D.		X			1	1																		1		3
Kryštof H.			X		1				1												1					3
Michaela H.				X	1												1									2
Tomáš H.			1		X				1																	2
Radka H.						X									1	1					1					3
Viktorie H.							X					1				1										2
Jan J.					1			X						1							1					3
Karel J.									X					1							1					2
Michal J.										X	1											1	1			3
Kateřina K.			1		1						X															2
Erik K.					1			1				X														2
Natálie M.	1												X				1	1								3
Robin M.		1										1		X												2
Vanessa M.				1			1								X						1					3
Štěpán M.		1		1												X										2
Natálie P.																	X	1								1
Karel P.								1	1									X								2
Milúše P.					1															X	1					3
Filip Ř.	1								1					1							X					3
Nikola Ř.							1								1							X				3
Eliška S.			1					1										1					X			2
Barbora V.							1											1				1		X		3
Marie Z.														1				1				1			X	3
Počet obdržených voleb	2	2	3	2	7	1	3	5	2	0	1	3	0	4	2	2	1	6	0	8	3	0	0	1		59

Zdroj: vlastní zpracování vazeb

Na první pohled je zřetelné, že oproti předchozí otázce je zde méně vzájemných voleb, což odpovídá větší rozmanitosti ve volbě spolužáků, se kterými se děti cítí dobře, ale nemají s nimi tak blízký vztah, aby se jim svěřovaly. Vysvětlením může být i to, že omezení počtu odpovědí na tři bylo kompenzováno v další otázce, takže je možné, že svoji přízeň děti následně projeví dalším blízkým osobám. V této otázce ovšem také můžeme pozorovat, že 5 jmen zůstalo bez jediné volby. Následuje opět tabulka seřazená sociometrického statusu jedinců. Ačkoli jsme si řekli, že se jedná opět o pozitivní vazbu, bez možnosti odpovědět negativně, výsledek je zásadně jiný než v otázce 1 a). Nejvíce voleb získali Filip Ř., který společně s Tomášem H. a Janem J. byli v předchozí otázce pod průměrem, Karel K. potom v obou otázkách dosáhl nadprůměru, ovšem daleko méně výrazného. Naopak děvčata, která v otázce 1 a) získala status hvězdy se nyní umístila pod průměrem.

Tabulka 4 - Přehled sociometrických indexů, otázka 1.a)

	otázka č.	1b	
		počet voleb	PSS1b
1	Filip Ř.	8	0,35
2	Tomáš H.	7	0,30
3	Karel P.	6	0,26
4	Jan J.	5	0,22
5	Robin M.	4	0,17
6	Viktorie H.	3	0,13
7	Nikola Ř.	3	0,13
8	Kryštof H.	3	0,13
9	Erik K.	3	0,13
10	Lucie Č.	2	0,09
11	Anna D.	2	0,09
12	Karel J.	2	0,09
13	Michaela H.	2	0,09
14	Vanessa M.	2	0,09
15	Štěpán M.	2	0,09
16	Radka H.	1	0,04
17	Kateřina K.	1	0,04
18	Natálie P.	1	0,04
19	Marie Z.	1	0,04
20	Miluše P.	0	0,00
21	Michal J.	0	0,00
22	Natálie M.	0	0,00
23	Barbora V.	0	0,00
24	Eliška S.	0	0,00

Zdroj: vlastní zpracování dat

8.3 2.A) S KÝM ZE TŘÍDY BY MĚ BAVILO JET NA VÝLET MIMO ŠKOLU

Rozdíl mezi otázkou č.1 b) a č. 2 a) je vysvětlen opět v kapitole o konstrukci testu. Otázka přibližuje mimoškolní preferenční vztahy. Pokud porovnáme výsledek obou otázek je zřetelné, že i děti je vnímaly odlišně. Zatímco například s Barborou V. by jelo na výlet mimo školu 5 spolužáků, na školním výletě si jí nevybral nikdo. Otázkou zůstává, zda děti opět spravedlivě dělily přízeň mezi více kamarádů nebo je pro ně školní a mimoškolní aktivita natolik odlišně vnímána. Vyjasnit podobné otázky by mohlo pomoci rozšíření dotazníku o motivační důvody volby. Při porovnání matic obou otázek je viditelné, že podstatně více vzájemných voleb je zaznamenáno u mimoškolního výletu, což odpovídá předpokladu, že ve třídě existují skutečná přátelství, která jdou i za hranice školy. Nejvíce překvapivým je zjištění, že Filipa Ř., který v osobních vztazích třídy patří k „outsiderům“, si nejvíce spolužáků zvolilo pro školní výlet, ale nikdo pro mimoškolní. Celkově lépe u výletu mimo školu skončily také třídní „hvězdy“ první otázky Lucie Č. a Anna D.

Obrázek 7 - Sociometrická matice – otázka č.2a)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	provedených voleb	
	Lucie Č.	Anna D.	Kryštof H.	Michaela H.	Tomáš H.	Radka H.	Viktorie H.	Jan J.	Karel J.	Michal J.	Kateřina K.	Erík K.	Natálie M.	Robin M.	Vanessa M.	Štěpán M.	Natálie P.	Karel P.	Miluše P.	Filip Ř.	Nikola Ř.	Eliška S.	Barbora V.	Marie Z.		
1	X	1																							1	
2	1	X					1	1																		3
3			X					1	1			1														3
4				X															1					1		2
5			1		X														1							2
6	1					X									1								1			3
7		1					X					1											1			2
8								X			1	1					1									3
9									X				1	1												2
10										X							1					1				2
11							1				X															1
12												X	1						1							2
13		1										1	X													2
14			1											X									1			2
15	1	1		1											X											3
16							1					1				X										2
17												1					1	X								2
18																		X				1		1	1	3
19					1														X			1				2
20									1	1											X					2
21																						X	1	1	1	3
22							1			1													X			2
23													1											X		2
24				1	1																				X	2
	3	4	2	2	2	0	3	3	2	2	1	3	4	1	1	1	1	3	0	3	0	2	2	5	3	33

Zdroj: vlastní zpracování vazeb

Tabulka 5 - Přehled sociometrických indexů, otázka 2.a)

	otázka č.	2a	
		počet voleb	PSS2a
1	Barbora V.	5	0,22
2	Erik K.	5	0,22
3	Anna D.	4	0,17
4	Natálie M.	4	0,17
5	Lucie Č.	3	0,13
6	Miluše P.	3	0,13
7	Viktorie H.	3	0,13
8	Natálie P.	3	0,13
9	Marie Z.	3	0,13
10	Jan J.	3	0,13
11	Karel J.	2	0,09
12	Michaela H.	2	0,09
13	Nikola Ř.	2	0,09
14	Kryštof H.	2	0,09
15	Michal J.	2	0,09
16	Tomáš H.	2	0,09
17	Eliška S.	2	0,09
18	Robin M.	1	0,04
19	Vanessa M.	1	0,04
20	Kateřina K.	1	0,04
21	Štěpán M.	1	0,04
22	Radka H.	0	0,00
23	Karel P.	0	0,00
24	Filip Ř.	0	0,00

Zdroj: vlastní zpracování dat

8.4 2.B) KDO BY MOHL BÝT ČLEMEM TVOŘIVÉHO TÝMU A POMÁHAT S JEHO ORGANIZACÍ

Otázka, která je nejvíce zaměřena na hledání vůdce, žáka s nejlepšími schopnostmi organizovat, dost možná se svázána se školním prospěchem a dobrými výsledky v dalších aktivitách. Můžou být to být děti mimořádně sportovně nebo výtvarně nadané, záleží na tom, jak děti pojaly představu tvůrčího týmu. Zde je nejpřekvapivější výsledek, kdy naprostá většina třídy vybrala Miluši P. Žádná z předcházejících ani následujících otázek není tak jednoznačná. Na volbě se shodli žáci napříč spektrem popularity z první otázky. Dle mého názoru většina považuje za nejschopnější organizátorku premiantku třídy. Zajímavé jsou ovšem volby samotné Miluše, která zvolila naopak zástupce „outsiderů“ Kryštofa H. a Radku H. Vzhledem k jejímu bodovému zisku je očekávané, že obě vazby jsou vzájemné, její třetí volba Viktorie H. je zajímavá v tom smyslu, že zrovna Viktorie Miluši P. jako jedna z pěti žáků nevybrala. Podíváme-li se ale do první sociometrické matice důvěrných vztahů, zjistíme, že mezi dívkami je vzájemná vazba a v této otázce měla Viktorie H. jiné favority, kdežto Miluše volila blízkou přítelkyni nezávisle na jejích vůdcovských schopnostech. Za povšimnutí stojí i vcelku vysoký sociometrický status Kryštofa H. a Kateřiny K.

Obrázek 8 - Sociometrická matice – otázka č.2b)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	provedený h.voleb	
	Lucie Č.	Anna D.	Kryštof H.	Michaela H.	Tomáš H.	Radka H.	Viktorie H.	Jan J.	Karel J.	Michal J.	Kateřina K.	Erik K.	Natálie M.	Robin M.	Vanessa M.	Štěpán M.	Natálie P.	Karel P.	Miluše P.	Filip Ř.	Nikola Ř.	Eliška S.	Barbora V.	Marie Z.		
1	X																		1						1	
2		X																	1							2
3			X								1								1							2
4				X												1										2
5					X		1												1							2
6						X					1								1							2
7							X			1	1											1				3
8			1			1		X											1							3
9							1		X										1							2
10	1									X									1							2
11									1		X											1				2
12										1	1	X														1
13	1										1		X						1							3
14		1									1			X					1							3
15															X				1			1				2
16			1													X			1	1						3
17	1									1							X		1							3
18			1								1							X	1							3
19			1			1	1												X							3
20			1																1	X						2
21	1		1																1		X					3
22					1														1			X				2
23															1				1				X			2
24			1																1					X		3
	5	0	7	0	1	2	3	0	1	3	7	0	1	0	1	2	0	0	19	1	2	1	0	0	55	

Zdroj: vlastní zpracování vazeb

Tabulka 6 - Přehled sociometrických indexů, otázka 2b)

	otázka č.	2b	
		počet voleb	PSS2b
1	Miluše P.	19	0,83
2	Kryštof H.	7	0,30
3	Kateřina K.	7	0,30
4	Lucie Č.	5	0,22
5	Viktorie H.	3	0,13
6	Michal J.	3	0,13
7	Radka H.	2	0,09
8	Nikola Ř.	2	0,09
9	Štěpán M.	2	0,09
10	Karel J.	1	0,04
11	Vanessa M.	1	0,04
12	Natálie M.	1	0,04
13	Tomáš H.	1	0,04
14	Filip Ř.	1	0,04
15	Eliška S.	1	0,04
16	Anna D.	0	0,00
17	Karel P.	0	0,00
18	Michaela H.	0	0,00
19	Robin M.	0	0,00
20	Natálie P.	0	0,00
21	Barbora V.	0	0,00
22	Marie Z.	0	0,00
23	Jan J.	0	0,00
24	Erik K.	0	0,00

Zdroj: vlastní zpracování dat

8.5 3.A) KDO MĚ VE TŘÍDĚ VLASTNĚ NEZAJÍMÁ, A TUDÍŽ HO NEZNÁM A 3.B) KTERÝ SPOLUŽÁK MI NIKTERAK NEVADÍ, ALE MIMO ŠKOLU SE NEBAVÍME

Data získaná z otázky č.3 byla zpracována za obě části společně. Otázka nemá jednoznačně negativně nebo pozitivně orientovanou volbu. Znepokojivé by bylo zjištění, že existuje žák, který nezajímá téměř nikoho, tedy takový, který získá velký počet voleb pro obě otázky. V tomto případě je znázorněna tabulka s výslednými indexy, které naštěstí nepotvrzují náznaky vyloučení některého z dětí, čili v tomto směru nelze jednoznačně určit status „nikoho“. Jako ohrožené tímto statusem se mohou jevit Eliška S. a Marie Z., obě ale v předchozích otázkách získaly pozitivní oboustranné vazby, jejich vyloučení tedy není úplné. U těchto děvčat se také může jednat o dobrovolný odstup, protože v otázce č.1), která se zabývala důvěrným vztahem jako jedny z mála volily pouze dvakrát.

Tabulka 7 - Přehled sociometrických indexů, otázka 3.b)

	otázka č.	3a	
		Jméno	počet voleb
1	Eliška S.	5	0,22
2	Marie Z.	4	0,17
3	Erik K.	4	0,17
4	Viktorie H.	3	0,13
5	Radka H.	3	0,13
6	Natálie M.	3	0,13
7	Anna D.	3	0,13
8	Karel P.	3	0,13
9	Michaela H.	3	0,13
10	Barbora V.	3	0,13
11	Jan J.	3	0,13
12	Michal J.	2	0,09
13	Štěpán M.	2	0,09
14	Karel J.	2	0,09
15	Vanessa M.	2	0,09
16	Tomáš H.	2	0,09
17	Filip Ř.	2	0,09
18	Kryštof H.	1	0,04
19	Kateřina K.	1	0,04
20	Lucie Č.	1	0,04
21	Miluše P.	0	0,00
22	Nikola Ř.	0	0,00
23	Robin M.	0	0,00
24	Natálie P.	0	0,00

Zdroj: vlastní zpracování dat

Tabulka 8 - Přehled sociometrických indexů otázka 3.a)

	otázka č.	3b	
		Jméno	počet voleb
1	Marie Z.	5	0,22
2	Jan J.	5	0,22
3	Kryštof H.	4	0,17
4	Kateřina K.	3	0,13
5	Nikola Ř.	3	0,13
6	Erik K.	2	0,09
7	Radka H.	2	0,09
8	Karel P.	2	0,09
9	Michal J.	2	0,09
10	Štěpán M.	2	0,09
11	Karel J.	2	0,09
12	Tomáš H.	2	0,09
13	Filip Ř.	2	0,09
14	Viktorie H.	1	0,04
15	Natálie M.	1	0,04
16	Anna D.	1	0,04
17	Michaela H.	1	0,04
18	Barbora V.	1	0,04
19	Lucie Č.	1	0,04
20	Miluše P.	1	0,04
21	Eliška S.	0	0,00
22	Vanessa M.	0	0,00
23	Robin M.	0	0,00
24	Natálie P.	0	0,00

Zdroj: vlastní zpracování dat

8.6 4.A) VE TŘÍDĚ SE CÍTÍM DOBŘE, ALE JE TU NĚKDO, KDO TO VŽDY POKAZÍ

Otázka č.4 je orientována negativně, část a) se snaží pojmenovat někoho, kdo dítě přímo neohrožuje, ale kazí atmosféru, ať už záměrně nebo možná nechtěně. Takto může být označeno dítě s horším chováním, díky kterému je například učitelem potrestán celý kolektiv. Důležité je, že tato volba neoznačuje přímo možného agresora. Nejvíce voleb zde získal Filip Ř., který v pozitivně zaměřené otázce č. 1. b) naopak získal nejvíce voleb, protože spolužáci by si jej vybrali za společníka na školní výlet. To podporuje předchozí hypotézu, že se nejedná o dítě, které ubližuje, ale spíš o neposlušného žáka, může být také „třídní šašek“ s nepříliš dobrým prospěchem a kázeňskými problémy. Děti se ho ale pravděpodobně nebojí. Jak vyplývá z následující tabulky sociometrických indexů, u všech žáků je zde počet voleb proti předchozím otázkám poměrně nízký a jedná se spíš o vzájemné antipatie než závažnější konflikt.

Tabulka 9 - Přehled sociometrických indexů, otázka 4.a)

	otázka č.	4a	
		počet voleb	NSS4a
1	Filip Ř.	4	0,17
2	Nikola Ř.	3	0,13
3	Tomáš H.	3	0,13
4	Vanessa M.	3	0,13
5	Erik K.	2	0,09
6	Michaela H.	2	0,09
7	Robin M.	2	0,09
8	Jan J.	1	0,04
9	Radka H.	1	0,04
10	Karel P.	1	0,04
11	Štěpán M.	1	0,04
12	Viktorie H.	1	0,04
13	Natálie M.	1	0,04
14	Anna D.	1	0,04
15	Barbora V.	1	0,04
16	Lucie Č.	1	0,04
17	Natálie P.	1	0,04
18	Marie Z.	0	0,00
19	Kryštof H.	0	0,00
20	Kateřina K.	0	0,00
21	Michal J.	0	0,00
22	Karel J.	0	0,00
23	Miluše P.	0	0,00
24	Eliška S.	0	0,00

Zdroj: vlastní zpracování dat

8.7 4.B) SPOLUŽÁK, DÍKY KTERÉMU SE VE TŘÍDĚ NECÍTÍM DOBŘE A KDYBY TO BYLO MOŽNÉ, BYL BYCH RÁD, KDYBY V NAŠÍ TŘÍDĚ VŮBEC NEBYL

U této otázky, o které by se dalo říct, že je nejsilnější negativní volbou celého dotazníku, je opět v textu zobrazena sociometrická matice. Graficky totiž názorně vidíme, že se zde odehrávají vzájemné negativní vazby mezi Robinem M., který také získal nejvíce negativních voleb a všeobecně oblíbenými děvčaty Lucií Č. a Annou D. Tato interakce není překvapivá, jedná se o vzájemný konflikt „hvězdy“ a „narušitele“, někoho, kdo svým chováním nerespektuje většinový názor a snaží se narušit hierarchii třídy. Nicméně je zde zřejmá pozitivní informace, že těchto vyloženě negativních voleb učinili žáci nejméně, celkem pouze 30, což je ani ne polovina z celkového možného počtu 72 voleb. Velká většina dětí vybrala jen jedno jméno, u třech jedinců nebyl dokonce zvolen nikdo, kdo by mu ve třídě vyloženě vadil.

Obrázek 9 - Sociometrická matice – otázka č.4b)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	provedených voleb	
	Lucie Č.	Anna D.	Kryštof H.	Michaela H.	Tomáš H.	Radka H.	Viktorie H.	Jan J.	Karel J.	Michal J.	Kateřina K.	Erik K.	Natálie M.	Robin M.	Vanessa M.	Štěpán M.	Natálie P.	Karel P.	Miluše P.	Filip Ř.	Nikola Ř.	Elška S.	Barbora V.	Marie Z.		
1	X													1											1	
2		X								1				1												2
3			X			1		1	1																	0
4				X										1												1
5					X										1	1										2
6						X																1				1
7							X							1												1
8								X		1																1
9									X																	0
10										X				1												1
11		1									X															1
12						1						X														1
13													X	1								1				2
14	1	1												X								1				3
15								1						1	X											2
16														1		X										1
17							1										X									1
18					1									1				X								2
19						1								1					X							2
20					1															X						1
21														1							X					1
22														1								X				1
23					1									1									X			2
24																								X		0
Počet provedených voleb	1	2	0	0	3	4	0	2	1	2	0	0	0	13	1	1	0	0	0	0	0	3	0	0	0	30

Z tabulky sociometrických indexů vyplývá, že nadpoloviční většina spolužáků by uvítala, kdyby Robin M. ve třídě nebyl. Tato informace je pro výzkum z hlediska zaměření na možný

výskyt šikany nejpodstatnější. Rozdíl mezi Negativním sociometrickým statusem Robina a ostatních je značný a tento výsledek se odráží i na jeho celkovém sociometrickém statusu. U tohoto žáka existuje riziko, že může šikanovat nebo nějak poškozovat ostatní spolužáky. Ve prospěch situace naopak hovoří, že Robin M. u obou negativních otázek volil dívky se silným pozitivním sociometrickým statusem, u kterých je nízké riziko, že se stanou obětí šikany.

Tabulka 10 - Přehled sociometrických indexů, otázka č. 4b

	otázka č.	4b	
		Jméno	počet voleb
1	Robin M.	13	0,57
2	Radka H.	4	0,17
3	Nikola Ř.	3	0,13
4	Tomáš H.	3	0,13
5	Jan J.	2	0,09
6	Anna D.	2	0,09
7	Michal J.	2	0,09
8	Vanessa M.	1	0,04
9	Štěpán M.	1	0,04
10	Lucie Č.	1	0,04
11	Karel J.	1	0,04
12	Filip Ř.	0	0,00
13	Erik K.	0	0,00
14	Michaela H.	0	0,00
15	Karel P.	0	0,00
16	Viktorie H.	0	0,00
17	Natálie M.	0	0,00
18	Barbora V.	0	0,00
19	Natálie P.	0	0,00
20	Marie Z.	0	0,00
21	Kryštof H.	0	0,00
22	Kateřina K.	0	0,00
23	Miluše P.	0	0,00
24	Eliška S.	0	0,00

Zdroj: vlastní zpracování dat

8.8 VYHODNOCENÍ PRŮZKUMU

Pro celkové vyhodnocení průzkumu byl propočítán u všech žáků výsledný sociometrický index. Nebyly, ale použity všechny získané volby, neboť otázka č.3 neurčuje jednoznačně pozitivní či negativní vazbu. Také u otázky č. 2b) vzhledem k velkému počtu voleb pro Miluši P. může být celkový výsledek zkreslený. Do výsledného sociometrického statusu byly tedy nakonec započteny otázky č.1 a č.4 jako jednoznačně pozitivní a negativní volby. Dle výsledného sociometrického statusu byli žáci rozděleni do několika skupin dle sociometrických typů. Celkový přehled je zobrazen v následující tabulce. Hodnota VSS se musí pohybovat v intervalu $\langle -1,1 \rangle$.

Tabulka 11 - Celkový přehled výsledných sociometrických statusů

P.č.	otázka č.	1a		1b		4a		4b		VSS
		počet voleb	PSS1a	počet voleb	PSS1b	počet voleb	NSS4a	počet voleb	NSS4b	
1	Lucie Č.	9	0,39	2	0,09	1	0,04	1	0,04	0,39
18	Karel P.	4	0,17	6	0,26	1	0,04	0	0,00	0,39
3	Kryštof H.	2	0,09	3	0,13	0	0,00	0	0,00	0,22
7	Viktorie H.	3	0,13	3	0,13	1	0,04	0	0,00	0,22
9	Karel J.	4	0,17	2	0,09	0	0,00	1	0,04	0,22
19	Miluše P.	5	0,22	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,22
20	Filip Ř.	1	0,04	8	0,35	4	0,17	0	0,00	0,22
2	Anna D.	5	0,22	2	0,09	1	0,04	2	0,09	0,17
4	Michaela H.	3	0,13	2	0,09	2	0,09	0	0,00	0,13
8	Jan J.	1	0,04	5	0,22	1	0,04	2	0,09	0,13
11	Kateřina K.	2	0,09	1	0,04	0	0,00	0	0,00	0,13
24	Marie Z.	2	0,09	1	0,04	0	0,00	0	0,00	0,13
5	Tomáš H.	1	0,04	7	0,30	3	0,13	3	0,13	0,09
6	Radka H.	6	0,26	1	0,04	1	0,04	4	0,17	0,09
12	Erik K.	1	0,04	3	0,13	2	0,09	0	0,00	0,09
16	Štěpán M.	2	0,09	2	0,09	1	0,04	1	0,04	0,09
17	Natálie P.	2	0,09	1	0,04	1	0,04	0	0,00	0,09
13	Natálie M.	2	0,09	0	0,00	1	0,04	0	0,00	0,04
15	Vanessa M.	3	0,13	2	0,09	3	0,13	1	0,04	0,04
22	Eliška S.	1	0,04	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,04
23	Barbora V.	2	0,09	0	0,00	1	0,04	0	0,00	0,04
10	Michal J.	2	0,09	0	0,00	0	0,00	2	0,09	0,00
21	Nikola Ř.	3	0,13	3	0,13	3	0,13	3	0,13	0,00
14	Robin M.	3	0,13	4	0,17	2	0,09	13	0,57	-0,35

Zdroj: vlastní zpracování dat

Pro rozdělení do skupin podle sociometrických typů byli použity kategorie:

- Hvězdy – oblíbení, populární jedinci, přitažlivý pro většinu členů skupiny
- Akceptovaní – většina kolektivu je přijímá, získávají minimum negativních vazeb
- Outsideri – mají minimum pozitivních voleb, ale oni sami volí, mají zájem o kontakt
- Nikdo – izolovaní v kolektivu, přehlížení, sami se o kolektiv příliš nezajímají, v některých sociometrických typech, jsou také označení jako „izoláti“
- Černé ovce – nejvíce negativních vazeb

Nutno podotknout že v následujícím rozdělení nebylo přihlíženo pouze k výslednému sociometrickému statusu, ale i k sociometrickým statusům u jednotlivých otázek.

Tabulka 12 - Rozdělení třídy na sociometrické typy

Hvězdy	Lucie Č., Karel P., Anna D., Miluše P.
Akceptovaní	Kryštof H., Viktorie H., Karel J., Filip Ř., Michaela H., Jan J., Radka H., Kateřina K., Tomáš H., Natálie P.
Outsideri	Barbora V., Natálie M., Michal J., Štěpán M., Nikola Ř., Vanessa M.
Nikdo	Erik K., Marie Z., Eliška S.
Černé ovce	Robin M.

Zdroj: vlastní zpracování statusu

Zajímavé informace může poskytnout pohled na vzájemné vztahy z otázky č.1 z perspektivy sociometrické typologie. Například najdeme vzájemnou pozitivní vazbu mezi Lucií Č. a Barborou V., tedy vazbu hvězda – outsider nebo stejný typ vazby mezi Karlem P. a Štěpánem M.. Bylo by na dalším zkoumání, jaké jsou motivace těchto vazeb, může jít o patologickou vazbu, kdy hvězda je motivována tím, že vedle outsidera ještě více může vyniknout, a naopak outsider udělá všechno, aby si vztah s hvězdou udržel. Stejně dobře může jít ale i o skutečné přátelství, motivované společnými názory, zájmy nebo vzájemnou přitažlivostí.

Obvyklejší jsou vzájemné vazby mezi typem akceptovaných s hvězdami i outsidersy. Podíváme-li se na vazby outsiderů, můžeme vidět, že ve výrazné většině nevznikly ani mezi

nimi vzájemné vazby. Díky tomu se třída jako celek jeví komplexní, nerozdělená na skupinky, mezi nimiž by docházelo k rivalitě. Všechny výsledky zpracování dat potvrzují hypotézu na základě pozorování, že ve třídě nejsou výraznější náznaky šikany ani patologických vztahů.

Co se týče skupinových sociometrických indexů, index expanzivity zkoumán nebyl z toho důvodu, že žáci měli u všech otázek omezený počet voleb na tři. Nicméně o celkovém klimatu ve třídě získáme povědomí i pouhým pohledem na celkový počet voleb u jednotlivých otázek. Zeleně jsou označeny jednoznačně pozitivně motivované volby, modře neutrální až mírně negativní, červeně pak jednoznačně negativní. Pro komplexnější přehled by bylo nutné neomezovat počet možných voleb, v tomto výzkume jsme se ovšem výrazněji zaměřili na sociometrické indexy jednotlivců a vztahů mezi nimi.

Tabulka 13 - Celkové počty voleb za jednotlivé otázky

Otázka č.	1a	1b	2a	2b	3a	3b	4a	4b
Počet voleb celkem	69	59	53	55	49	43	29	30

Zdroj: vlastní zpracování dat

Je zřejmé, že s rostoucím negativním zaměřením otázky počet odpovědí klesá, což ukazuje na příznivé, přátelské klima v kolektivu.

Zjištěné informace spolu se všemi výstupy zpracování byly předány třídnímu učiteli 7.A. k dalšímu využití společně s doporučením výzkum případně opakovat po nějaké době, ideálně po ukončení distanční výuky, kdy se mohou vztahy a jejich vnímání jednotlivci ve třídě citelně změnit.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo prozkoumat a popsat vzájemné vztahy ve školní třídě na druhém stupni základní školy a rozpoznat riziko šikany. Během samotného výzkumu došlo k zákazu prezenční výuky a po mém prvním setkání s třídou, kdy proběhlo pozorování během vyučovací hodiny, byla nařízena distanční výuka. Další výzkum tedy proběhl na základě vyplnění elektronických dotazníků, zpracování a vyhodnocení takto získaných dat. Neproběhlo pozorování třídy během mimoškolní činnosti a o přestávkách. Přesto je možné říct, že cíl průzkumu byl splněn. Klima a vzájemné vztahy mezi dětmi ve třídě odpovídaly po vyhodnocení sociometrickou metodou prvotnímu pozorování a potvrdily pozitivní výsledek. Zkoumaná třída nevykazuje náznaky začínající ani probíhající šikany, nebyly zjištěny varovné signály sociálně patologických jevů, pouze u jednoho ze žáků byl výsledný sociometrický index záporný a třídní učitel byl na tuto skutečnost upozorněn s doporučením, věnovat chování žáka pozornost. Rovněž byly třídnímu učiteli doporučeny metody, jakými je možné dál se třídou pracovat, a ještě hlouběji rozpoznat vztahy mezi dětmi, případně odpovědět na otázky, které z průzkumu vyvstaly. Jednalo by se především o individuální pohovory a techniku psychodramatu. Při využití takových metod by ale bylo žádoucí využít některého z programů na podporu minimalizace šikany ve školách, např. projekt Minimalizace šikany, realizovaný AISIS o.s., Kladno, který nabízí jak vzdělávací kurz pro pedagogy, tak i workshop a další konzultační podporu,

Zůstává otázkou, jak silně byl výsledek průzkumu ovlivněn neobvyklou situací, kdy žáci již v předchozím školním roce byli několik měsíců odkázáni na distanční výuku, následovaly letní prázdniny, po nichž se děti vrátily do školních lavic na pouhý měsíc. Dotazníky byly vyplněny v polovině měsíce října 2020, tedy po pouhých 14 dnech distanční výuky v novém školním roce. Vztahy mezi jednotlivci se nemohly plně rozvinout bez delšího kontaktu, a tak je možné, že někteří atmosféru kolektivu mohli vnímat pozitivněji nebo naopak.

Na této školní třídě bych rád v budoucnu ještě jednou výzkum zopakoval, protože se domnívám, že porovnání výsledků sociopreferenčních vztahů z období, kdy se děti sice znají, ale nesetkávají se přímo a poté po nějaké době přímého kontaktu, mohou být přínosné nejen z hlediska popsání vztahů, ale také při posuzování dopadu distanční výuky u dětí staršího školního věku.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-08-9.

BOURCET, Stéphane a Isabelle GRAVILLON. *Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě--: praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele*. Praha: Albatros, 2006. Albatros Plus. ISBN 80-00-01552-8.

ERB, Helmut H. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. Praha: Amulet, 2000. Alfabet. ISBN 80-86299-22-8.

HÝBLOVÁ, Radmila. *Školská legislativa*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2541-2.

JANOŠOVÁ, Pavlína, Lenka KOLLEROVÁ, Kateřina ZÁBRODSKÁ, Jiří KRESSA a Mária DĚDOVÁ. *Psychologie školní šikany*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4729-923.

KADLECOVÁ, Eva. *Šikana očima dětí*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-199-4.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-x.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-014-3.

KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-409-5.

KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.

LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-65-2.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5309-6.

MUSIL, Jiří V. a Michaela SMĚŠNÁ. *L-J sociometrická technika*. Olomouc: Psychologická a výchovná poradna, 2006. Metodická příručka nejen pro mimoškolní výchovu. ISBN 80-903449-1-7.

MUSIL, Jiří V. *Sociometrie v psychologické kognici: nástroj sociální kompetence učitele*. Olomouc: Psychologická a výchovná poradna, 2003. ISBN 80-238-8935-4.

PETRUSEK, Miloslav. *Sociometrie*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1969

ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2991-6.

ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.

Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém: sborník příspěvků z konference : Praha, 19. března 2009. Brno: Tribun EU, 2009. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-7399-857-8.

VANÍČKOVÁ, Eva. *Cesta za poznáním šikany, šikanování mezi dětmi*. Praha: Česká společnost na ochranu dětí, 2002. Růžová linka. ISBN isbn80-238-9448-x.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Sociometrická matice, Zdroj: vlastní zpracování dat	27
Obrázek 2 - Sociometrický graf neuspořádaný, Zdroj: wikipedie.cz.....	27
Obrázek 3 Sociogram terčový, Zdroj: https://docplayer.cz/docs	28
Obrázek 4 - Sociometrická matice – otázka 1a), Zdroj: vlastní zpracování dat	32
Obrázek 5 - Sociogram – otázka 1a), Zdroj: vlastní zpracování dat	33
Obrázek 6 - Sociometrická matice – otázka 1.b), Zdroj: vlastní zpracování vazeb.....	35
Obrázek 7 -Sociometrická matice – otázka č.2a) - Zdroj: vlastní zpracování vazeb.....	37
Obrázek 8 -Sociometrická matice – otázka č.2b) - Zdroj: vlastní zpracování vazeb.....	39
Obrázek 9 -Sociometrická matice – otázka č.4b) - Zdroj: vlastní zpracování vazeb.....	43

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Definice rozdílů mezi škádlením a šikanou, Zdroj: M. Kolář, Nová cesta k léčbě šikany 2011	6
Tabulka 2 - Rysy chování, spolupráce, vztahů a celkové atmosféry (Zdroj: Práce s třídním kolektivem Centra podpory inkluzivního vzdělávání (2012)).....	19
Tabulka 3 - Přehled sociometrických indexů, otázka 1.a), Zdroj: vlastní.....	34
Tabulka 4 - Přehled sociometrických indexů, otázka 1.a), Zdroj: vlastní.....	36
Tabulka 5 - Přehled sociometrických indexů, otázka 2.a), Zdroj: vlastní.....	38
Tabulka 6 - Přehled sociometrických indexů, otázka 2. b), Zdroj: vlastní.....	40
Tabulka 7 - Přehled sociometrických indexů otázka 3.a), Zdroj: vlastní.....	41
Tabulka 8 - Přehled sociometrických indexů, otázka 3.b), Zdroj: vlastní.....	41
Tabulka 9 - Přehled sociometrických indexů, otázka 4.a), Zdroj: vlastní.....	42
Tabulka 10 - Přehled sociometrických indexů, otázka 4.b), Zdroj: vlastní.....	44
Tabulka 11 - Celkový přehled výsledných sociometrických statusů, Zdroj: vlastní	45
Tabulka 12 - Rozdělení třídy na sociometrické typy	46
Tabulka 13 - Celkové počty voleb za jednotlivé otázky, Zdroj: vlastní.....	47

SEZNAM PŘÍLOH

1. Sociometrický dotazník
2. Sociometrická matice k otázce 1.a)
3. Sociometrická matice k otázce 1.b)
4. Sociometrická matice k otázce 2.a)
5. Sociometrická matice k otázce 2.b)
6. Sociometrická matice k otázce 3.a)
7. Sociometrická matice k otázce 3.b)
8. Sociometrická matice k otázce 4.a)
9. Sociometrická matice k otázce 4.b)

Sociometrický dotazník

Doplňte 1 až 3 jména.

1.

A) Komu sdělím trápení:

B) S kým bych se vydal na stanovou výpravu:

2.

A) S kým ze třídy by mě bavilo jet na výlet mimo školu:

B) Kdo by mohl být členem tvořivého týmu a pomáhat s jeho organizací:

3.

A) Kdo mě ve třídě vlastně nezajímá, a tudíž ho neznám:

B) Který spolužák mi nikterak nevádí, ale mimo školu se nebavíme:

4.

A) Ve třídě se cítím dobře, ale je tu někdo, kdo to vždy pokazí:

B) Spolužák, díky kterému se ve třídě necítím dobře a kdyby to bylo možné, byl bych rád, kdyby v naší třídě vůbec nebyl:

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	Počet udělených voleb
		Lucie Č.	Anna D.	Kryštof H.	Michaela H.	Tomáš H.	Radka H.	Viktorie H.	Jan J.	Karel J.	Michal J.	Kateřina K.	Erik K.	Natálie M.	Robin M.	Vanessa M.	Štěpán M.	Natálie P.	Karel P.	Miluše P.	Filip Ř.	Nikola Ř.	Eliška S.	Barbora V.	Marie Z.	
1	Lucie Č.	X	1																	1				1		3
2	Anna D.	1	X		1													1								3
3	Kryštof H.			X			1		1	1																3
4	Michaela H.	1			X											1				1						3
5	Tomáš H.			1		X							1									1				3
6	Radka H.	1		1			X																		1	3
7	Viktorie H.		1					X								1				1						3
8	Jan J.	1							X	1									1							3
9	Karel J.	1								X									1						1	3
10	Michal J.	1	1								X							1								3
11	Kateřina K.											X			1					1				1		3
12	Erik K.	1			1			1					X													3
13	Natálie M.	1												X				1	1							3
14	Robin M.									1		1			X						1					3
15	Vanessa M.						1	1								X						1				3
16	Štěpán M.						1				1						X		1							3
17	Natálie P.		1											1					X							2
18	Karel P.									1				1			1		X							3
19	Miluše P.		1		1			1													X					3
20	Filip Ř.														1	1				1	X					3
21	Nikola Ř.				1						1											X	1			3
22	Eliška S.						1															1	X			2
23	Barbora V.	1					1				1													X		3
24	Marie Z.						1								1											2
	Počet získaných voleb	9	5	2	3	1	6	3	1	4	2	2	1	2	3	3	2	2	4	5	1	3	1	2	2	69

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	Počet udělených voleb
		Lucie Č.	Anna D.	Kryštof H.	Michaela H.	Tomáš H.	Radka H.	Viktorie H.	Jan J.	Karel J.	Michal J.	Kateřina K.	Erik K.	Natalie M.	Robin M.	Vanessa M.	Štěpán M.	Natalie P.	Karel P.	Miluše P.	Filip Ř.	Nikola Ř.	Eliška S.	Barbora V.	Marie Z.	
1	Lucie Č.	X											1								1					2
2	Anna D.		X			1	1																		1	3
3	Kryštof H.			X		1				1											1					3
4	Michaela H.				X	1													1							2
5	Tomáš H.			1		X			1																	2
6	Radka H.						X									1	1				1					3
7	Viktorie H.							X					1				1									2
8	Jan J.					1			X						1						1					3
9	Karel J.									X					1						1					2
10	Michal J.										X	1									1	1				3
11	Kateřina K.			1		1						X														2
12	Erik K.					1			1				X													2
13	Natalie M.	1												X				1	1							3
14	Robin M.		1										1		X											2
15	Vanessa M.				1			1								X					1					3
16	Štěpán M.		1		1												X									2
17	Natalie P.																	X	1							1
18	Karel P.								1	1									X							2
19	Miluše P.					1														X	1					3
20	Filip Ř.	1							1						1						X					3
21	Nikola Ř.							1								1			1			X				3
22	Eliška S.			1					1														X			2
23	Barbora V.							1											1			1		X		3
24	Marie Z.														1				1			1			X	3
	Počet získaných voleb	2	2	3	2	7	1	3	5	2	0	1	3	0	4	2	2	1	6	0	8	3	0	0	1	59

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	Počet udělených voleb	
		Lucie Č.	Anna D.	Kryštof H.	Michaela H.	Tomáš H.	Radka H.	Viktorie H.	Jan J.	Karel J.	Michal J.	Kateřina K.	Erik K.	Natálie M.	Robin M.	Vanessa M.	Štěpán M.	Natálie P.	Karel P.	Miluše P.	Filip Ř.	Nikola Ř.	Eliška S.	Barbora V.	Marie Z.		
1	Lucie Č.	X	1																							1	
2	Anna D.	1	X					1	1																		3
3	Kryštof H.			X					1	1				1													3
4	Michaela H.				X															1					1		2
5	Tomáš H.			1		X														1							2
6	Radka H.	1					X									1								1			3
7	Viktorie H.		1					X					1											1			2
8	Jan J.								X			1	1					1									3
9	Karel J.									X				1	1												2
10	Michal J.										X							1					1				2
11	Kateřina K.								1			X															1
12	Erik K.												X	1						1							2
13	Natálie M.		1										1	X													2
14	Robin M.			1											X									1			2
15	Vanessa M.	1	1		1											X											3
16	Štěpán M.							1					1				X										2
17	Natálie P.												1				1	X									2
18	Karel P.																		X			1		1	1		3
19	Miluše P.					1														X		1					2
20	Filip Ř.									1	1											X					2
21	Nikola Ř.																						X	1	1	1	3
22	Eliška S.							1			1												X				2
23	Barbora V.													1				1						X			2
24	Marie Z.				1	1																			X		2
	Počet získaných voleb	3	4	2	2	2	0	3	3	2	2	1	5	4	1	1	1	3	0	3	0	2	2	5	3	53	

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	Počet uvolněných voleb
		Lucie Č.	Anna D.	Kryštof H.	Michaela H.	Tomáš H.	Radka H.	Viktorie H.	Jan J.	Karel J.	Michal J.	Kateřina K.	Erik K.	Natálie M.	Robin M.	Vanessa M.	Štěpán M.	Natálie P.	Karel P.	Miluše P.	Filip Ř.	Nikola Ř.	Eliška S.	Barbora V.	Marie Z.	
1	Lucie Č.	X																		1						1
2	Anna D.		X														1			1						2
3	Kryštof H.			X							1									1						2
4	Michaela H.				X												1									1
5	Tomáš H.					X		1												1						2
6	Radka H.						X				1									1						2
7	Viktorie H.							X			1	1											1			3
8	Jan J.			1			1		X											1						3
9	Karel J.							1		X										1						2
10	Michal J.	1									X									1						2
11	Kateřina K.									1		X											1			2
12	Erik K.										1	1	X													1
13	Natálie M.	1										1		X						1						3
14	Robin M.	1										1			X					1						3
15	Vanessa M.															X				1		1				2
16	Štěpán M.			1													X			1	1					3
17	Natálie P.	1									1							X		1						3
18	Karel P.			1								1							X	1						3
19	Miluše P.			1			1	1												X						3
20	Filip Ř.			1																1	X					2
21	Nikola Ř.	1		1																1		X				3
22	Eliška S.					1														1			X			2
23	Barbora V.															1				1				X		2
24	Marie Z.			1										1						1						3
	Počet získaných voleb	5	0	7	0	1	2	3	0	1	3	7	0	1	0	1	2	0	0	19	1	2	1	0	0	55

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	Počet uvolněných voleb
		Lucie Č.	Anna D.	Kryštof H.	Michaela H.	Tomáš H.	Radka H.	Viktorie H.	Jan J.	Karel J.	Michal J.	Kateřina K.	Erik K.	Natálie M.	Robin M.	Vanessa M.	Štěpán M.	Natálie P.	Karel P.	Miluše P.	Filip Ř.	Nikola Ř.	Eliška S.	Barbora V.	Marie Z.	
1	Lucie Č.	X															1						1			2
2	Anna D.		X																				1			1
3	Kryštof H.			X									1											1		2
4	Michaela H.		1		X																1					2
5	Tomáš H.					X					1												1	1		3
6	Radka H.						X				1								1							2
7	Viktorie H.						1	X																	1	2
8	Jan J.								X															1	1	2
9	Karel J.					1				X			1													2
10	Michal J.			1							X								1							2
11	Kateřina K.											X											1			1
12	Erik K.						1			1			X													2
13	Natálie M.				1			1						X											1	3
14	Robin M.				1			1							X										1	3
15	Vanessa M.									1			1			X										2
16	Štěpán M.	1														1	X									2
17	Natálie P.					1			1									X								2
18	Karel P.						1									1			X							2
19	Miluše P.								1				1							X						2
20	Filip Ř.				1			1											1		X					3
21	Nikola Ř.													1			1					X				2
22	Eliška S.		1									1											X			2
23	Barbora V.		1										1										1	X		3
24	Marie Z.								1					1							1				X	3
	Počet získaných voleb	1	3	1	3	2	3	3	3	2	2	1	4	3	0	2	2	0	3	0	2	0	5	3	4	49

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	Počet uštěpených voleb
		Lucie Č.	Anna D.	Kryštof H.	Michaela H.	Tomáš H.	Radka H.	Viktorie H.	Jan J.	Karel J.	Michal J.	Kateřina K.	Erik K.	Natálie M.	Robin M.	Vanessa M.	Štěpán M.	Natálie P.	Karel P.	Miluše P.	Filip Ř.	Nikola Ř.	Eliška S.	Barbora V.	Marie Z.	
1	Lucie Č.	X					1												1							2
2	Anna D.		X																			1				1
3	Kryštof H.			X							1														1	2
4	Michaela H.				X																	1				1
5	Tomáš H.					X	1			1																2
6	Radka H.					1	X	1																		2
7	Viktorie H.				1	1		X	1																	3
8	Jan J.								X					1												1
9	Karel J.									X	1															1
10	Michal J.										1	X														1
11	Kateřina K.												X								1				1	2
12	Erik K.				1								X													1
13	Natálie M.									1				X												1
14	Robin M.								1							X										1
15	Vanessa M.											1				X	1								1	3
16	Štěpán M.								1								X							1		2
17	Natálie P.																	X		1					1	2
18	Karel P.		1																X							1
19	Miluše P.			1															1	X					1	3
20	Filip Ř.											1										X	1			2
21	Nikola Ř.												1									1	X			2
22	Eliška S.	1											1										X			2
23	Barbora V.			1					1								1							X		3
24	Marie Z.			1								1													X	2
	Počet získaných voleb	1	1	4	1	2	2	1	5	2	2	3	2	1	0	0	2	0	2	1	2	3	0	1	5	43

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	Počet udělených voleb
		Lucie Č.	Anna D.	Kryštof H.	Michaela H.	Tomáš H.	Radka H.	Viktorie H.	Jan J.	Karel J.	Michal J.	Kateřina K.	Erik K.	Natálie M.	Robin M.	Vanessa M.	Štěpán M.	Natálie P.	Karel P.	Miluše P.	Filip Ř.	Nikola Ř.	Eliška S.	Barbora V.	Marie Z.	
1	Lucie Č.	X																				1				1
2	Anna D.		X																		1					1
3	Kryštof H.			X									1													1
4	Michaela H.				X				1															1		2
5	Tomáš H.					X												1			1					2
6	Radka H.						X						1	1												2
7	Viktorie H.							X													1					1
8	Jan J.								X							1	1									2
9	Karel J.									X																0
10	Michal J.										X				1											1
11	Kateřina K.	1										X														1
12	Erik K.												X			1						1				2
13	Natálie M.						1							X												1
14	Robin M.				1										X											1
15	Vanessa M.					1										X										1
16	Štěpán M.					1											X									1
17	Natálie P.														1			X				1				2
18	Karel P.																		X		1					1
19	Miluše P.															1				X						1
20	Filip Ř.		1																			X				1
21	Nikola Ř.																				1		X			1
22	Eliška S.					1																	X			1
23	Barbora V.				1																			X		1
24	Marie Z.							1																	X	1
	Počet získaných voleb	1	1	0	2	3	1	1	1	0	0	0	2	1	2	3	1	1	1	0	4	3	0	1	0	29

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	Počet udělených voleb	
		Lucie Č.	Anna D.	Kryštof H.	Michaela H.	Tomáš H.	Radka H.	Viktorie H.	Jan J.	Karel J.	Michal J.	Kateřina K.	Erik K.	Natálie M.	Robin M.	Vanessa M.	Štěpán M.	Natálie P.	Karel P.	Miluše P.	Filip Ř.	Nikola Ř.	Eliška S.	Barbora V.	Marie Z.		
1	Lucie Č.	X													1											1	
2	Anna D.		X								1				1											2	
3	Kryštof H.			X			1		1	1																0	
4	Michaela H.				X										1											1	
5	Tomáš H.					X										1	1									2	
6	Radka H.						X															1				1	
7	Viktorie H.							X							1											1	
8	Jan J.								X		1															1	
9	Karel J.									X																0	
10	Michal J.										X				1											1	
11	Kateřina K.		1									X														1	
12	Erik K.						1						X													1	
13	Natálie M.													X	1							1				2	
14	Robin M.	1	1												X							1				3	
15	Vanessa M.								1						1	X										2	
16	Štěpán M.														1		X									1	
17	Natálie P.						1											X								1	
18	Karel P.					1									1				X							2	
19	Miluše P.						1								1					X						2	
20	Filip Ř.					1																X				1	
21	Nikola Ř.														1								X			1	
22	Eliška S.														1								X			1	
23	Barbora V.					1									1									X		2	
24	Marie Z.																								X	0	
	Počet získaných voleb	1	2	0	0	3	4	0	2	1	2	0	0	0	13	1	1	0	0	0	0	0	3	0	0	0	30

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Filip Čech

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: Kombinované

Název práce: Analýza rizik šikany na II. stupni základní školy Kamenný Vrch

Rok: 2021

Počet stran textu bez příloh: 54

Celkový počet stran příloh: 9

Počet titulů českých použitých zdrojů: 19

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 0

Vedoucí práce: PaedDr. Jan Toman